

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถามภาษามลายู

جهاد بن محمد دان فرانس دعوة مغيكوت منهج السلف الصالح
د ولاية سمفادن سلاتن تهاي

كتر اغن دان ككتان :

(1) سؤال سليديق اين برتجوان بائي مغومفولكن معلومات مغناي جهاد بن محمد دالم بر دعوة برلنداسن منهج السلف الصالح دولاية سمفادن سلاتن تهاي

(2) سؤالن سليديق اين مغندوغي 3 بهائين

1. معلومات فريبادي فنجواب سؤالن
2. فرسؤالن تنتغ سجارة جهاد بن محمد
3. فنداغن تنتغ عمل دعوة جهاد بن محمد مغيكوت منهج السلف الصالح د ولاية سمفادن سلاتن تهاي

4. سنل معلومات اكن درهسياكن دان بائي كفتيغن فثليديفكن تيدق ترجس دغن عمالن تون سديكيت فون ، دميتا سفاي تون جوابكن سؤالن 2 دغن

بييس دان مغيكوت ككتان سبئرث

فنو هكن دتمفة كوسوغ اتو تنداكن علامت دالم

بهائين فرتام : معلومات فريبادي فنجواب سؤالن

1. نام بن / بنت ..... تمفت تيغل : مقيم .....

..... ولاية ..... نمبر تليفون .....

2. جنتينا للاكي فرمفوان

3. عمور ..... تاهون

4. فريغكت فغاجين ترتيغني بهائين انام

دبلوم ماجستر دبلوم B.A. B.A.

دكتورا ماجستر ماجستر دكتورا

..... لاين 2 (سبوتكن) .....

5. فريغكت فغاجين اكايمي ترتيغني

(M.6) دبلوم B.A. B.A.

دكتورا ماجستر ماجستر دكتورا

..... لاين 2 (سبوتكن) .....

6. فكر جان

أستاذ	☐	محاضر دجامعة	☐	توان نورو	☐
فنولوج دقتور	☐	أهل فنخرامه	☐	نورو سكوله انام	☐
عسكر	☐			فكبون دان فلادان	☐

- لأين 2 سبوتك .....
7. هوبوغن توان دغن جهاد بن محمد (بوليه دجواب ليه دري 1 جوافن)
 كاوان سماس دبغكو فلاجران (جوابكن سؤالن رقم 8 – 10)
 كاوان دالم فكرجان (جوابكن سؤالن رقم 11 – 13)
 ثورو (جوابكن سؤالن رقم 14 – 16)
 مريد (جوابكن سؤالن رقم 17 – 19)
 أهل كلواري (جوابكن سؤالن رقم 20 – 22)
 قوم قرابة (جوابكن سؤالن رقم 20 - 22)
 لأين 2 (سبوتكن) .....

جك أندا اداله كاوان سماس دبغكو فلاجران (جوابكن سؤالن رقم 8 – 10)
 8. اندا فرنه بلاجر برسام دغن جهاد بن محمد د..... (بوليه ثاتكن ليه دري 1 جوافن)

- معهد التربية ، بانا معهد نهضة ال ، جالا
 فوست فغاجين لوأر فراتوران فرسكولهن
 الجامعة الإسلامية با نة المنورة جامعة أم القرى
 لأين 2 (سبوتكن) .....
9. اندا برسام بليو دبغكو فغاجين سلام..... تاهون
 10. صفة كفريبادين جهاد بن محمد يغ منونجول
 اياله.....

جك اندا فرنه برسام دغن بليو دبغكو فغاجين (جوابكن سؤالن رقم 11 - 13)
 11. اندا فرنه برسام دبغكو فغاجين دتمفة..... (بوليه ثاتكن ليه دري 1 جوافن)

- المسجد الحرام ، مكة المكرمة درومه سيوا ، مكة المكرمة
 مجلس التفقه في الدين مجلس العلم ، فاراميتي
 جامعة سونكلا نكرين ، فطاني الكلية الإسلامية ، جالا
 المدرسة الإصلاحية لأين 2 سبوتكن).....
12. اندا برسام بليو دبغكو فغاجين سلام..... تاهون
 13. صفة كفريبادين الموحوم جهاد محمد يغ منونجول
 اياله.....

جك اندا اداله رغب نورو بائي جهاد بن محمد (جوابكن سؤالن رقم 14 – 16)

14. اندا فرنه مغاجر بليو د..... (بوليه ثاتكن لبه دري 1 جوافن)
 الجامعة الإسلامية، المدينة المنورة جامعة أم القرى
 معهد نهضة العلوم ، جالا معهد التربية ، بNDAR
 فوست فغاجين لوار فراتوران فرسكولهن
 لأين 2 (سبوتكن).....
 15. اندا فرنه مغاجر بليو سلام..... تاهون
 16. صفة كفريبادي جهاد بن محمد يغ خمرلغ
 اياه.....

جك اندا اداله مريد بليو (جوابكن سؤالن رقم 17 – 19)

17. اندا فرنه بلاجر برسام بليو د..... (بوليه ثاتكن لبه دري 1
 افن)
 المسجد الحرام ، مكة المكرمة درومه سيوا ، مكة المكرمة
 مجلس التفقه في الدين مجلس العلم ، فاراميتي
 جامعة سونكلا نكرين ، فطاني الكلية الإسلامية ، جالا
 المدرسة الإصلاحية دمجلس فغاجين ، خرامه
 لأين 2 (سبوتكن).....
 18. اندا فرنه بلاجر برسام بليو سلام..... تاهون
 19. اندا فرنه بلاجر برسام بليو فد علم اف..... (بوليه ثاتكن لبه
 1 جوافن) عقيدة تفسير
 تصوف سياسة
 لأين 2 (سبوتكن).....

جك اندا اداله رڭ أهلي كلوائ اتو قوم قرابة (جوافكن سؤالن رقم 20 – 22)

(
20. اندا فرنه برسام دغن بليو د..... (بوليه ثاتكن لبه دري 1

فن)   مكة المكرمة المدينة المنورة تتجوغ لولوء

لاني كمفوغ تاروغ ، فطاني كمفوغ لأيل ، جاها

ندتؤموغ ، جالا لأين 2 (سبوتكن).....

21. اندا فرنه برسام بليو سلام..... تاهون

22. صفة كفريبادين جهاد بن محمد يغ منونجول
اياله.....

.....
.....
.....

بهائين كدوا : فرسؤالن تنتغ سجارة المرحوم جهاد محمد

1. نام فنوهث .....

2. نام ايهث .....

3. نام ايبوٹ .....

4. لنتر بلاكغ سجارة كتوروننت

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. بيلاغن اديق براديقث .....

6. استريث ..... اورغ يأيت .....

7. بيلاغن انقت ..... اورغ ، انق للاكي ..... اورغ ، انق فرمفوان

اورغ .....

8. فغاجين ائام (اتوركن دري فريغت تريتغئي كباوه
.....)

9. فغاجين أكاديمي (اتور کن دري فريغت تريتغئي كباوه
.....)

10. ئورو بليو يغ بر فرانن فنتيغ دالم مشاركة سكارغ اياله
.....

11. مريد بليو يغ بر فرانن فنتيغ دالم مشاركة سكارغ اياله
.....

12. كاوان راكن بليويغ برفرانن فنتيغ دالم مشاركة سكارغ اياله
.....

13. كاوان سماس بلاجر يغ بر فرانن فنتيغ دالم مشاركة سكارغ اياله
.....

14. فنداغن دان فنداقت اندا ترهادف جهاد بن محمد
اياله:.....

2.3 بائيمانكه فرائن بليو دسئي مغاجر د مجلس التفقه في الدين ؟

2.4 بائيمانكه فرائن بليو دسئي مغاجر د مجلس العلم ، فاراميتي ؟

2.5 افكه تجوان أساسي بائي بليو دالم منوبهكن المدرسة الإصلاحية ؟
دان بائيمانكه فرائن بليو دالم منتدييركن المدرسة ترسبوت ؟

2.6 بائيمانكه كرج سام بليو دالم ممبينا كروكولوم فغاجين د الكلية الإسلامية ، جالا ؟

2.7 بائيمانكه فران دان سومباغن بليو دالم مغاجر دالكلية الدراسات الإسلامية ، جامعة سونكلا نكرين ، فطاني ؟

2.8 بائيمانكه خارا بليو ممبري سهم اتو منيتيق برات ترهادف فروبلوم اومة سماس ؟

3. منهج دعوة بائي جهاد بن محمد

3.1 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو عقيدة ؟

3.2 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو ؟

3.3 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو تفسير ؟

3.4 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو تصوف ؟

3.5 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو فقه ؟

3.6 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو ؟

3.7 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو ؟

3.8 بائيمان منهج بليو دالم خارا علمو سياسة ؟

4. بنتوق دان خارا دعوة بائي جهاد بن محمد

4.1 افكه فندوان اساسي بائي بليو دالم تفسير القرآن دان ؟

4.2 بائيماڻڪه فنڊاغن علماء سماس ترهادف بليو ؟

4.3 بائيماڻ سيڪولوجي بليو دالم دعوة ؟

4.4 بائيماڻ بليو دالم بردعوة ؟

4.5 اداڪه بليو سلاڪو قدوة ترهادف مشاركة دالم بردعوة ؟

4.6 بائيماڻ بليو مڱوڻا خارا 2 دالم رجوعڪن ؟

5. فروبلوم دان مسأله يغد هادفي اوله جهاد بن محمد دالم عمل دعوة
5.1 اداڪه دالم بردعوة بليو مڱهادفي فروبلوم دان مسأله ، دان افدي
مسأله ترسيوت ؟

5.2 بائيماڻ خارا دان بنتوق مڱاتاسي فروبلوم دان مسأله ترسيوت ؟

6. حاصل نتيجة دري دعوة جهاد بن محمد

6.1 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبايقي عقيدة دان كفرخيأن
مشاركة مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.2 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبايقي عمل عبادة بائي مشاركة
مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.3 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبنتوق تربية إسلامية دان
ممبايقي إسلامي كفا مشاركة مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.4 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبينا جماعة مسلم دولاية سمفادن
سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.5 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبينا كماجوان دسئي فنديديكن
دان فعاجين ترهادف مشاركة مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.6 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبايقي عادة استعادة مشاركة
مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....
.....
.....

6.7 بائيمن حاصل دعوة بليو دالم ممبايقي فروبلوم فمودان ، فمودي
دمشاركة مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي؟

.....

.....
 .....
 6.8 بائيمان حاصيل دعوة بليو دالم ممبتنوق فكرة دان فميكييران كفدا
 مشاركة مسلم دولاية سمفادن سلاتن تهاي ؟
 .....

ภาคผนวก ข แบบสอบถามภาษาไทย

แบบสอบถามสำหรับงานวิจัยเรื่อง

ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด กับงานตะอูวะฮฺตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง 1.แบบสอบถามฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 เรื่องญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด กับงานตะอูวะฮฺตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับประวัติ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานตะอูวะฮฺของญีฮาด เป็น
 มุฮัมหมัด ตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามฉบับนี้ จะถือและเก็บเป็นความลับเพื่อใช้
 สำหรับงานวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลจะกระทบต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่อย่างใด ดังนั้น ขอ
 ความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านโดยอิสระและเป็นความจริง

กรุณาเติมข้อความในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย ลงใน ( )

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

1.ที่อยู่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

2. เพศ ชาย หญิง
3. อายุ.....ปี
4. การศึกษาด้านศาสนาชั้นสูงสุด
 ชานาวิทย์ อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี
 อนุปริญญาโท ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 5.การศึกษาด้านสามัญชั้นสูงสุด
 ชานาวิทย์ อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี
 อนุปริญญาโท ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 6.อาชีพ
 โต้ะครู อาจารย์มหาวิทยาลัย อุตสาหกรรม
 อาจารย์โรงเรียนเอกชน แพทย์ พยาบาล
 ทำสวน ทำนา นักบรรยายธรรม ตำรวจ
 แม่บ้าน อื่นๆ(โปรดระบุ).....
- 7.ความเกี่ยวข้องกับ ฐิฮาด เป็นมุฮัมหมัด (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)
 เพื่อนร่วมสถาบัน (ตอบคำถามข้อที่ 8-10)
 เพื่อนร่วมงาน (ตอบคำถามข้อที่ 11-13)
 อาจารย์ (ตอบคำถามข้อที่ 14-16)
 ลูกศิษย์ (ตอบคำถามข้อที่ 17-19)
 บุคคลในครอบครัว โดยเกี่ยวข้องเป็น ..... (ตอบคำถามข้อที่ 20-22)
 ญาติ โดยเกี่ยวข้องเป็น..... (ตอบคำถามข้อที่ 20-22)
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

หากท่านเป็นเพื่อนร่วมสถาบัน กรุณาตอบคำถามข้อที่ 8- 10

- 8.ท่านเคยเรียนร่วมกับ ฐิฮาด เป็น มุฮัมหมัด ณ ..... (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)
 มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมะคีนะฮ์ มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ
 โรงเรียนพัฒนาวิทยา ยะลา โรงเรียนบานา
 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดยะลา
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

9.ระยะเวลาการเรียนร่วมกับ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด นาน ..... ปี

10.บุคลิกภาพที่โดดเด่นของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ขณะเรียนด้วยกันกับท่าน คือ.....

.....

.....

หากท่านเป็นเพื่อนร่วมงาน กรุณาตอบคำถามข้อที่ 11-13

11.ท่านเคยร่วมงานกับ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ณ ..... (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ มัสยิดหะรอม เมืองเมกกะ	☐ บ้านพัก เมืองเมกกะ
☐ มัจลิสตะฟีกกุสุฟิดีน	☐ มัจลิสอิลมียฺ ปารามิแด
☐ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี	☐ วิทยาลัยอิสลามยะลา
☐ โรงเรียนอิสลาฮียะห์	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

12.ท่านทำงานร่วมกับ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด นาน ..... ปี

13.บุคลิกภาพที่โดดเด่นของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ขณะทำงานพร้อมกับท่าน คือ.....

.....

.....

.....

หากท่านเป็นอาจารย์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด กรุณาตอบคำถามข้อที่ 14- 16

14.ท่านเคยสอน ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ณ ..... (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมะดีนะฮฺ	☐ มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ
☐ โรงเรียนพัฒนาวิทยา ยะลา	☐ โรงเรียนบานา
☐ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดยะลา	
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

15.ท่านสอน ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด นาน ..... ปี

16.บุคลิกภาพที่โดดเด่นของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ขณะศึกษาอยู่กับท่าน คือ.....

.....

.....

.....

หากท่านเคยเป็นลูกศิษย์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด กรุณาตอบคำถามข้อที่ 17-19

17. ท่านเคยศึกษากับญาติ เป็น มุฮัมหมัด ณ ..... (ระบุได้มากกว่า 1 ชื่อ)

☐ มัสยิดหะรอม เมืองเมกกะ	☐ บ้านพัก เมืองเมกกะ
☐ มัจลิสตะฟิกกุสฟูดีน	☐ มัจลิสอิลมีฮ์ ปารามิแด
☐ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี	☐ วิทยาลัยอิสลามยะลา
☐ โรงเรียนอิสลาฮียะห์	☐ ตามเวทีบรรยายธรรม
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

18. ระยะเวลาการศึกษาของท่านกับญาติ เป็น มุฮัมหมัด นาน.....ปี

19. ท่านเคยได้ศึกษาเกี่ยวกับอะไรบ้าง (ระบุได้มากกว่า 1 ชื่อ)

☐ อะกีดะฮ์	☐ หะดีษ	☐ ตัฟซีร์
☐ ตะเซาฟูฟ	☐ ฟิกฮ์	☐ จรรยา มารยาท
☐ ตาริก	☐ การเมืองการปกครองร่วมสมัย	
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....		

หากท่านเป็นบุคคลในครอบครัวหรือเป็นญาติ กรุณาตอบคำถามข้อที่ 20-22

20. ท่านเคยอยู่ร่วมกับ ญาติ เป็น มุฮัมหมัด ณ ..... (ระบุได้มากกว่า 1 ชื่อ)

☐ เมืองเมกกะ	☐ เมืองมะดีนะฮ์
☐ บ้านต้นหยงลูโละ เมืองปัตตานี	☐ บ้านกำแพงตรง เมืองปัตตานี
☐ บ้านละแอ อ.ยะหา จ.ยะลา	☐ บ้านดาร์ลุอิสลาฮ์ เมืองยะลา
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

21. ท่านอยู่ร่วมกับ ญาติ เป็น มุฮัมหมัด นาน ..... ปี

22. บุคลิกภาพที่โดดเด่นของ ญาติ เป็น มุฮัมหมัด ขณะอยู่กับท่าน คือ.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2   **ข้อคำถามเกี่ยวกับประวัติ ญาติ เป็น มุฮัมหมัด**

1.ชื่อเต็มของญาติ เป็น มุฮัมหมัด คือ .....

2.บิดาชื่อ.....

3.มารดาชื่อ.....

4.ประวัติวงศ์ตระกูล.....

.....
.....
.....
.....
.....

5.พี่น้องมีทั้งหมด.....คน คือ.....

6.ภรรยา.....คน คือ.....

7.บุตรมีทั้งหมด.....คน ลูกชาย.....คน ลูกหญิง.....คน

8.การศึกษาด้านศาสนา (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)

9.การศึกษาด้านสามัญ (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)

.....
.....
.....

10.อาจารย์คนสำคัญหรือมีบทบาทหรือหน้าที่การงานที่โดดเด่นในปัจจุบัน เช่น.....

.....
.....
.....

11.ลูกศิษย์คนสำคัญหรือมีบทบาทหรือหน้าที่การงานที่โดดเด่นในปัจจุบัน เช่น.....

.....
.....
.....

12.เพื่อนร่วมงานคนสำคัญหรือมีบทบาทหรือหน้าที่การงานที่โดดเด่นในปัจจุบัน เช่น

.....
.....
.....

13.เพื่อนร่วมสถาบันคนสำคัญหรือมีบทบาทหรือหน้าที่การงานที่โดดเด่นในปัจจุบัน

เช่น.....
.....
.....

12.ทัศนะของท่านต่อญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3   ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับงานอะฮ์ลุซซอละฮ์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการณ์โดยทั่วไปของสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 ความเชื่อและการนับถือศาสนาของผู้คนในสมัยที่ท่านญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เริ่มทำการอะฮ์ลุซซอละฮ์ที่ภาคใต้เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

1.2 การเมืองการปกครองในสมัยที่ท่านญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เริ่มทำการอะฮ์ลุซซอละฮ์ที่ภาคใต้เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

1.3 การศึกษาของคนในสังคมในสมัยที่ท่านญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เริ่มทำการอะฮ์ลุซซอละฮ์ที่ภาคใต้เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

.....
.....

1.4 เศรษฐกิจของประชาชนในสมัยที่ท่านฉีฮวด เป็น มุฮัมหมัด เริ่มทำการคะฮวะฮ์ที่
ภาคใต้เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของฉีฮวด เป็น มุฮัมหมัดเกี่ยวกับงานคะฮวะฮ์ในด้านต่างๆ

2.1 บทบาทด้านการเขียนมีมากน้อยแค่ไหน และอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

2.2 บทบาทด้านการพัฒนามีมากน้อยแค่ไหน ?

.....
.....
.....
.....
.....

2.3 บทบาทด้านการสอนที่มัจลิสตะฟีกกุฮ์ฟิดดีนเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

.....
2.4 บทบาทด้านการสอนที่มัจลิสอิลมีย์ ปารามิแต่เป็นอย่างไร
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.5 เป้าหมายหลักในการเปิดโรงเรียนอิสลาฮียะห์คืออะไร และบทบาทด้านการสอน
และการบริหาร โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.6 การมีส่วนเกี่ยวข้องหรือให้ความร่วมมือในการเปิดการเรียนการสอนวิทยาลัย
อิสลามยะลาเป็นอย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.7 บทบาทด้านการสอนที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็น
อย่างไร
.....
.....

.....
.....
.....
.....

2.8 การให้ความสำคัญกับปัญหาหรือทุกข์ของชาวบ้านโดยทั่วไปเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

3. หลักสูตรงานเดอะอะซุของญีสาด เป็น มุฮัมหมัด

3.1 หลักสูตรการสอนด้านอะกิดะฮ์เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

3.2 หลักสูตรการสอนด้านหะดีษเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

3.3 หลักสูตรการสอนด้านตัฟซีร์เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

3.4 หลักสูตรการสอนด้านตะเขวฟูเป็นอย่างไร

3.5 หลักสูตรการสอนด้านฟิกสุเป็นอย่างไร

3.6 หลักสูตรการสอนด้านจรรยาบรรณเป็นอย่างไร

4. รูปแบบงานคะอะฮะฮะของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

4.1 คติพจน์ประจำใจในการคะอะฮะฮะคืออะไร

4.2 อะไรเป็นเกณฑ์การชี้คหลักอรรธการิบายอัลกุรอานและหะดีษ

.....
.....
.....

4.3 อุลามาร่วมสมัยมีความคิดเห็นอย่างไรต่อท่าน

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.4 ท่านมีจิตวิทยาอย่างไรบ้างในการนำเสนองานคะอะวะสุ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.5 มารยาทในงานคะอะวะสุเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.6 ท่านเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการคะอะวะสุได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

4.7 ท่านใช้วิธีการใดในการอ้างอิงหนังสือต่างๆ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับงานคะอะฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

5.1 การคะอะฮ์ของท่านมีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5.2 แนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

6. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดกับงานคะอะฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

6.1 การคะอะฮ์ของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านหลักศรัทธาแก่คนมุสลิมทั่วไปอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6.2 การตะอวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านหลักปฏิบัติแก่คนมุสลิมทั่วไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.3 การตะอวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการด้ารับิยะฮฺและจรรยา มารยาทแก่คนทั่วไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.4 การตะอวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนาองค์กรอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.5 การตะอวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษาแก่คนทั่วไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

6.6 การคะอะวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของคนมุสลิม
ตามจังหวัดชายแดนภาคได้อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

6.7 การคะอะวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการแก้ปัญหาสังคมวัยรุ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

6.8 การคะอะวะฮฺของท่านเกิดผลสัมฤทธิ์ด้านแนวคิด ฟิกเราะฮฺอย่างไร

.....
.....
.....

ขออัลลอฮฺทรงตอบแทนความดีงามของท่าน

ภาคผนวก ค รูปของ ฐีสาด เบ็น มุฮัมหมัด ถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2545

ภาคผนวก ง รูปของ ฐีสาด เบ็น มุฮัมหมัด จากหนังสือเดินทาง เมื่อปี พ.ศ. 2516

ภาคผนวก จ รูปของ ญี่ฮาด เป็น มุฮัมหมัด จากหนังสือเดินทาง เมื่อปี พ.ศ. 2540

ภาคผนวก ฉ ใบมรณบัตรของ ญี่ฮาด เบ็น มุฮัมหมัด

ภาคผนวก ช ระเบียบแสดงผลการเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาคผนวก ข หนังสือแจ้งการรับเป็นมหาบัณฑิตศึกษา จากมหาวิทยาลัยอุมมุลกูรอ

ภาคผนวก ฅ ประกาศนียบัตรแสดงการอนุมัติจบการศึกษาระดับมหาบัณฑิต
จากมหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ เมื่อปี พ.ศ. 2524

ภาคผนวก ญ ประกาศนียบัตรแสดงการอนุมัติจบการศึกษาระดับมหาบัณฑิต
จากมหาวิทยาลัยอุมมุลกูรอ เมื่อปี พ.ศ. 2524 ฉบับแปลภาษาไทย

ภาคผนวก ก ประกาศนียบัตรแสดงการอนุมัติจบการศึกษาระดับดุขฎีบัณฑิต
จากมหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ เมื่อปี พ.ศ. 2533

ภาคผนวก ก ประกาศนียบัตรแสดงการอนุมัติจบการศึกษาระดับดุขฎีบัณฑิต
จากมหาวิทยาลัยอุมมุลกูรอ เมื่อปี พ.ศ. 2533 ฉบับแปลภาษาไทย

ภาคผนวก ฐ ใบแทนหนังสือเดินทางจากมหาวิทยาลัยอุมมุลกูรอ

ภาคผนวก ๓ งานประพันธ์ด้านหนังสือ ชื่อ I'tika>f di taufiq lailatulqadr
พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2523

ภาคผนวก ๗ วารสารอัลหุตาย์ ฉบับแรก วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2539

ภาคผนวก ณ วารสารอัลหุदाย์ ฉบับที่ 4 วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2539

ภาคผนวก ด วารสารอัลหุदाย์ ฉบับที่ 5 วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2539

ภาคผนวก ต หน้าปก สรุปประวัติส่วนตัว การศึกษา และการทำงาน
ของผู้บริหาร อ.ดร.ณัฐชาติ บุญอตาหยง พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2545

ภาคผนวก ๓ เอกสารบันทึกการให้สัมภาษณ์กับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาสังคม พ.ศ. 2541

ภาคผนวก ท เอกสารสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ “ **S>ahi@h al-Bukha>ri@ : satu
analisis baru tentang karya-karya yang berkaitan dengannya ”**
ในสัมมนาอิหม่ามอัลบุกอรีย์ จัดโดย มหาวิทยาลัยมลายา ประเทศมาเลเซีย

ภาคผนวก ๕ เอกสารสัมมนาทางวิชาการ
หัวข้อ “ Satu penilaian terhadap jalan Aqidah as-salaf dan al3khalaf ”
ในสัมมนา Mukhtar pandangan aqidah beberapa ulamak ahlu sunnah wal
jamaah
จัดโดย Badan Perkhidmatan Penerangan Islam รัฐสภาจอร์ ประเทศมาเลเซีย

ภาคผนวก น เอกสารสัมมนาทางวิชาการ
หัวข้อ “**Dakwah Salafi : Satu Gerakan Amal Islami di Thailand dan di
Fattoni**”
ใน Perhimpunan Muhammadiyah 40 Tahun ประเทศอินโดนีเซีย

ภาคผนวก บ เอกสารสัมมนาทางวิชาการ

หัวข้อ “ **Manahij al-Ta’li@m al-Isla@mi@ fi@ Thailand** ”

จัดโดย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วันที่ 26-28 มิถุนายน ค.ศ. 1998

ภาคผนวก ป เอกสารสัมมนาทางวิชาการ

หัวข้อ “ Pengajian Bahasa Melayu di fattoni ”

จัดโดย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับองค์กรคณะครุภาษามลายู ประเทศ สิงคโปร์

ภาคผนวก ผ เอกสารสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ “ Al-Tarbiah al-Islamiah } ma>hia ? ”

จัดโดย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วันที่ 12-18 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาคผนวก ฝ เอกสารสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ “ Identiti Ummat Islam dan krisis
kebudayaan : Kajian Khas di Pathoni ”
ใน International conference on “ Muslim Dynamics and Problems in
Southeast Asia ”
ณ เมืองปีอังกันbaru ประเทศ มาเลเซีย วันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2001

ภาคผนวก พ การ์ดสุขสันต์อีดิลอัฎฮา ซึ่งญีฮาด เป็น มุฮัมมัดจัดทำ
เพื่อมอบให้กับเพื่อนๆ และบุคคลที่เคารพ เมื่อปี พ.ศ. 2517

ภาคผนวก ฟ บทกลอนรำลึกถึง ญีฮาด เบ็น มุฮัมหมัดในหัวข้อ “แต่ ดร.ญีฮาด ที่จากไป”
จากวารสาร สารวิทยาลัยอิสลามยะลา ฉบับที่ 25 เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2545 ปกหลัง

ภาคผนวก ก บทความกล่าวถึงบทบาทการทำงานและการเสียชีวิต
ของ ญีฮาด เบ็น มุฮัมหมัด
จากวารสาร อัลฟุรคอน ฉบับที่ 224 วันที่ 16 ธันวาคม 2545 หน้า 17

ภาคผนวก ม หนังสือเชิญ ฤๅฮาด เป็น มุฮัมหมัด รั้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่
สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นตราบ.ท.ภ. ประจำปี 2545

ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด กับงานอะฮ์ลุสซุลตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้
กอนีเตะห์ บุงอตาหยง¹ อับดุลเลาะ การ์รีนา² ดลมนรรัตน์ บากา³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบ แนวทาง วิธีการ และหลักสูตร
งานอะฮ์ลุสซุล ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) ศึกษาอุปสรรคและผล
จากการอะฮ์ลุสซุลตามแนวทางสะลัฟ ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 60 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ กลุ่ม
ตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่งเป็นผู้ที่เรียนร่วมชั้นหรือร่วมสมัยกับ ญีฮาด เป็น
มุฮัมหมัด จำนวน 10 คนกลุ่มที่สองเป็นผู้ร่วมงานกับท่าน จำนวน 20 คน และกลุ่มที่สามเป็น
ลูกศิษย์ที่ได้เรียนและติดตามการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบของท่าน จำนวน 30
คน

ผลการวิจัยพบว่า

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา

² Ph.D. (อัครุรอ่านและหะดีษ) , อาจารย์

³ อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ) , รองศาสตราจารย์

1. การคะอะวะสุของท่านที่เมืองมักกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นจุดเริ่มต้นของงานคะอะวะสุที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และขยายสู่นานาชาติ ซึ่งใช้หลักสูตรในการสอนครอบคลุมเกือบทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็น ดัฟซีร์ หะดีษ อะกีดะฮฺ ตะเชาวฟ ฟิกฮฺ ฟิกเราะฮฺ เป็นต้น โดยท่านเริ่มทำงานคะอะวะสุที่มักกะฮฺในปี พ.ศ. 2520 ด้วยวัยเพียง 26 ปี ขณะกำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ

2. การคะอะวะสุของท่านที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ครอบคลุมเกือบทุกส่วนของงานคะอะวะสุ เช่น การสอน การบรรยาย การเขียน การสัมมนา การฟัตวา การศึกษาคุณ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา การเป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น งานคะอะวะสุด้านการบรรยายของท่านที่โดดเด่นมากที่สุด คือ การสอนระดับชาวบ้าน ทั้งที่มัจลิสฮัจญ์ฟักฮฺฮุดีน ณ หมู่บ้านดาร์อุลอิสลาม และมัจลิสอิลมียฺ ณ หมู่บ้านปารามิเต ส่วนงานคะอะวะสุด้านการบริหารที่ประสบผลสำเร็จคือ การบริหารโรงเรียนอิสลาฮียะห์ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

3. หลักสูตรการสอนของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัดที่มักกะฮฺนั้น แยกเป็นรายวิชา ดังนี้ วิชาดัฟซีร์ ใช้หนังสือดัฟซีร์ของอิบน์กุษัยร วิชาหะดีษ ใช้หนังสือหะดีษรียาฎุสสลีฮีน วิชาฟิกฮฺ ใช้หนังสือฟิกฮฺในมัซฮับชาฟีอี วิชาตะเชาวฟ ใช้หนังสืออัสยาอูลูมุดดีน วิชาตารีค ใช้หนังสือชะฮาดุศเศาะหาบะฮฺของอิหม่ามอัลฆอซาลี วิชาเกาะวาอิดฟิฮียะฮฺ ของอิหม่ามอัชชะยูญีย์ วิชาฟิกเราะฮฺ ใช้หนังสือญุนดุลลอฮฺของสะอีด หะวะวา นอกจากนี้มีการวิเคราะห์ข่าวทั้งข่าวภาคภาษาอาหรับ ภาษาไทย และภาษามลายู สำหรับหลักสูตรการสอนที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นใช้หลักสูตรเดียวกับการสอนที่มักกะฮฺ ซึ่งอาจมีแตกต่างเพียงเล็กน้อย

4. แนวทางและวิธีการคะอะวะสุของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด สอดคล้องกับงานคะอะวะสุตามแนวทางสะลัฟ คือเน้นการคะอะวะสุโดยยึดหลักการธำบิดอัครอนและอัลหะดีษ ท่านเป็นบุคคลที่ยอมรับทัศนคติของอูลามาอ์ทั้งมุตะกอดดีนและมุตะอัคคิรูน โดยท่านให้เกียรติทัศนคติของอิหม่ามอัชชาฟีอีเป็นหลัก ท่านมีความชัดเจนสำหรับการสอนในเรื่องบิอะฮฺ หากแต่เรื่องคิลาฟียะฮฺท่านมักใช้จิตวิทยาในการเข้าหากลุ่มเป้าหมาย ท่านเป็นคนที่ให้เกียรติผู้อาวุโส เมตตาผู้น้อย ซึ่งมารยาทและการเป็นตัวอย่างที่ดีของท่านมีส่วนสำคัญทำให้งานคะอะวะสุของท่านประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม

5. สิ่งที่เป็นอุปสรรคและปัญหาในการคะอะวะสุ คือข้อครหาเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ท่านสอนเน้นเรื่องการห่างไกลจากบิอะฮฺ คุรอฟาต และชีริกต่างๆ ซึ่งมีการปฏิบัติ

อย่างแพร่หลายในหมู่ชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะนั้น ข้อกล่าวหาที่เป็นที่นิยมมากที่สุดคือ เป็นวะฮาบีย์ แนวทางที่ท่านใช้สำหรับแก้ไขข้อกล่าวหา คือ การเผยแพร่แนวทางสุนนะฮ์ตามมัสยิด หรือโรงเรียนต่างๆอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการข่มขู่ต่ออุปสรรค มีการเปิดเวทีบรรยายอบรมสัมมนาตามสถานที่ต่างๆ แนวทางสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเยี่ยมชมอุลามาอูเคาะลัฟเพื่อปรับความเข้าใจ นอกจากนี้บุคลิกและมารยาทของท่านก็มีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีด้วย

6. ด้วยความมูมานะและทุ่มเทในงานคะอะฮ์ของท่านในทุกแขนง ทำให้งานคะอะฮ์ของท่านประสบผลสำเร็จในหลายด้าน เช่น ด้านอะกีดะฮ์ อิบาเดฮ์ ตรีบียะฮ์ การศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

บทนำ

อิสลามไม่ได้เป็นศาสนาใหม่ แต่อิสลามคือสัจธรรมเดียวกับที่อัลลอฮ์ ﷻ¹ ได้ทรงประทานมายังมนุษยชาติโดยผ่านทางบรรดาเราะสุล² ต่างๆของพระองค์ เช่น อาดัม นูฮ์ (โนอา) อิบรอฮีม (อับราฮัม) มูซา (โมเสส) อีซา (เยซู) และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแต่งตั้งให้เราะสุลมุฮัมมัด T³ เป็นเราะสุลท่านสุดท้าย เป็นผู้ที่ถูกส่งมาเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่กฏระเบียบ รูปแบบความเป็นอยู่ หลักความเชื่อ หลักปฏิบัติ บทบัญญัติและวิถีในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ที่สุด ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน⁴ ว่า

﴿ آيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا ﴾

¹ ﷻ เป็นคำภาษาอาหรับ อ่านว่า สุบหานะฮฺวะตะอะลา แปลว่า ความบริสุทธิ์และความสูงส่งยิ่งแก่พระองค์ เป็นคำสร้อยสรรเสริญที่มุสลิมกล่าวหลังจากเอ่ยพระนามอัลลอฮ์เพื่อเป็นการเตือนตัวเองมิให้ผล่อทำการภาคีและทรยศต่อพระองค์

² เราะสุล หมายถึง ศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นบุคคลที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงคัดเลือกจากสามัญชนธรรมดาให้เป็นผู้นำหลักคำสอนที่เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามไปเผยแพร่ ทั้งโดยอาศัยคัมภีร์และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

³ T เป็นคำภาษาอาหรับ อ่านว่า คีอ์ลลัลลอฮ์ อะลัยฮิ วะสัลลิม แปลว่า ขอความโปรดปรานจากอัลลอฮ์และความสันติ จงมีแก่ท่านนบีและเราะสุลมุฮัมมัด T เป็นพรภาวนาที่มุสลิมกล่าวต่อท้ายเมื่อกล่าวถึงนามของท่าน

⁴ อัลกุรอาน หมายถึง คัมภีร์สำคัญสูงสุดของศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นกะลามุลลอฮ์ (คำพูดของอัลลอฮ์ ﷻ) ซึ่งพระองค์ประทานลงมายังท่านเราะสุล T เพื่อเป็นธรรมนูญสูงสุดของมนุษย์ทุกคนในการดำเนินชีวิต

(3 :)

ความว่า “วันนี้ข้าได้ให้สมบรูณ์แก่พวกเจ้าแล้วซึ่งศาสนาของพวกเจ้า และข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้า ”

(อัลมาอิดะฮฺ : 3)

อิสลามเป็นศาสนาที่ถูกประทานลงมาเพื่อมวลมนุษยทุกหมู่เหล่าทุกเผ่าพันธุ์ และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือเรียกว่า มุสลิม นั้น คือประชาชาติที่ดีเลิศ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ﴾

(110 :)

ความว่า “ พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดียิ่ง ซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มิชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ”

(อาลิอิมรอน : 110)

จากอายะห์อัลกุรอานดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ามุสลิมนั้นมีหน้าที่สำคัญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการปฏิบัติตนเป็นประชาชาติที่ดีเลิศ คือ การเชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่ว หรือการละอายต่ออิสลามนั่นเอง ดังนั้นเป็นความจำเป็นสำหรับมุสลิมในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจต่ออิสลามที่ถูกต้อง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของอัลอิสลามที่สมบรูณ์ และต่อสู้เพื่อเชิดชูศาสนาโดยการเสียดสละทั้งทรัพย์สินเงินทอง ร่างกาย จิตวิญญาณ พร้อมทั้งสติปัญญา เพื่อยืนหยัดความจริง และยกย่องเชิดชูพระราชดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ บนผืนแผ่นดินนี้ เพื่อให้โลกนี้เต็มไปด้วยความดีงาม ความยุติธรรม ความสงบร่มเย็น และมีสันติภาพ ด้วยเหตุนี้หน้าที่ความรับผิดชอบของงานอะฮฺลุลบัยตฺจึงนับว่าเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่มาก อีกทั้งภาระของงานนี้ ณ เบื้องหน้าอัลลอฮฺ ﷻ ในวันอาคีเราะห์ยิ่งใหญ่มากกว่า อัลกุรอานได้ยืนยันถึงความจริงข้อนี้ว่า

﴿ وَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾

(104 :)

ความว่า “ และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้าซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวน
ไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำการที่มี
ชอบ และชนเหล่านั้นแหละ พวกเขาคือผู้ที่ได้รับความสำเร็จ ”

(อาลิอิมรอน : 104)

ดังนั้น มุสลิมทุกคนต้องแบกรับภาระงานอะฮฺวะฮฺ โดยต้องมีความเพียร
พยายามและทำงานอย่างบริสุทธิ์ใจอีกทั้งเต็มไปด้วยความจริงจัง เพื่อให้เป็นบ่าวที่อัลลอฮฺ ﷻ
โปรดปรานและเป็นเคาะลีฟะห์ของพระองค์บนผืนแผ่นดินนี้ ด้วยการเป็นผู้เชิญชวนและ
เผยแพร่อำนาจของท่านเราะฮฺลุส T (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 1-2) แท้จริงแล้ว ทั้งกำลัง
กายและกำลังความคิด ความร่ำรวยและความสามารถ การต่อสู้และความจริงจังจากมุสลิมทุก
คนนั้นต้องเต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในความพยายามที่จะอะฮฺวะฮฺสู่
หนทางของอัลลอฮฺ ﷻ ในการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ และสิ่งที่มุสลิมทุก
คนต้องระวังในการที่จะฟื้นฟูสังคมมุสลิมสู่ความถูกต้องนั้น กระบวนการอะฮฺวะฮฺจำเป็นต้อง
ห่างไกลจากการเป็นเครื่องมือเพื่อความอยู่รอด ความสุขสบาย ความมีชื่อเสียง
ยศฐาบรรดาศักดิ์ของโลกคนุยา เพราะว่าหน้าที่ของงานอะฮฺวะฮฺเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้สาน
ต่อเจตนารมณ์ที่แท้จริงของเราะฮฺลุส T

นอกเหนือจากความบริสุทธิ์ใจแล้ว ความพยายามที่จะนำเสนออิสลามใน
สังคมจำเป็นต้องมีความรู้ บางครั้งเราเห็นงานอะฮฺวะฮฺของผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความจริงใจ แต่
ให้ความสำคัญโดยตั้งอยู่บนสติปัญญา (al-‘Aql) มากกว่าหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ
(al-Naql) ทำให้พวกเขาหันเหจากแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งการอะฮฺวะฮฺที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์
ของท่านเราะฮฺลุส T คือรูปแบบการอะฮฺวะฮฺที่ยึดหลักอัลกุรอานและอัลหะดีษหรือเรียกว่าการ
อะฮฺวะฮฺตามแนวทางสะลัฟ

การอะฮฺวะฮฺตามแนวทางสะลัฟนั้นเป็นการนำเสนออิสลามด้วยรูปแบบที่
สมบูรณ์และบูรณาการ อีกทั้งเป็นแนวทางที่ถูกต้อง ปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับ ดังที่ท่าน
เราะฮฺลุส T ได้ยืนยันในหะดีษ¹ ว่า

¹ หะดีษ หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีรายงานอ้างถึงท่านเราะฮฺลุส T ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ หรือคุณลักษณะของท่าน

))

:

1 ((" :

ความว่า “ และแท้จริงบনীอิสรออีลได้แตกออกเป็น 72 กลุ่ม และประชาชาติของมันก็แตกออกเป็น 73 กลุ่ม ทุกกลุ่มล้วน(ต้องตก)อยู่ในนรก ยกเว้นกลุ่มเดียวเท่านั้น พวกเขา (เศาะหาบะห์) ได้ถามต่อว่า “ แล้วใครล่ะคือกลุ่มเดียวที่นั่น โอท่านเราะสูล ” ท่าน(เราะสูล) ตอบว่า “ คือสิ่งที่ฉันได้ดำเนินการและเศาะหะบะห์ของฉัน(ซึ่งได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ฉันได้ดำเนินการ) ”

บนพื้นฐานความเข้าใจจากหะดีษนี้ ท่านอิหม่ามมาลิก رحمه الله ² (Al-As{baha@ni@ , 1413 H : 1 / 12) ได้สรุปไว้ว่า

"

"

ความว่า “ประชาชาตินี้จะไม่ประสบผลสำเร็จ เว้นแต่ได้ดำเนินตามแนวทางแห่งความสำเร็จที่ได้ประสบแล้วโดยชนรุ่นแรก”

ชนรุ่นแรกในที่นี้ คือบรรดาอุลามาอฺที่สืบทอดมรดกจากท่านเราะสูล T ในเรื่องงานอะวะฮฺ สัจธรรม ความรู้ และหลักศรัทธา เป็นผู้ที่มีเกียรติที่ได้รับการคัดเลือกซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงสามศตวรรษแรกของฮิจเราะฮฺศักราช ได้แก่ เศาะหาบะห์ ³ ฎาบีอีน ⁴ และดาบีอูตาบีอีน ⁵ ดังที่ท่านเราะสูล T ได้กล่าวไว้ว่า

¹ บันทึกโดยAl- Timidhi@ 2001 : 2641 . ท่านอบูอิซาได้กล่าว หะดีษหะซันเฆาะริบ ถูกอธิบายโดยที่พวกเราไม่รู้ นอกจากสำนวนนี้เท่านั้น

² อ่านว่า เรอะฮิมะฮฺลุลอฮฺ แปลว่า ขออัลลอฮฺทรงเมตตาด้วยเถิด เป็นคำขอพรที่กล่าวต่อท้ายผู้ที่ล่วงลับ

³ เศาะหาบะห์ หมายถึง ผู้ที่ได้พบกับท่านรซูล ตลอดจนศรัทธาต่อท่านและเขาผู้นั้นเสียชีวิตในศาสนาอิสลาม (Al-Asqala>ni@, 1992 1/6)

⁴ ฎาบีอีน หมายถึง ผู้ที่ได้พบกับเศาะหาบะห์และเสียชีวิตในศาสนาอิสลาม

⁵ ดาบีอูตาบีอีน หมายถึง ผู้ที่ได้พบกับดาบีอีนและเสียชีวิตในศาสนาอิสลาม

¹ (( ))

ความว่า “ มนุษย์ที่ดีที่สุด คือ(มนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ใน) ศตวรรษของ
นั้น แล้วบรรดาผู้ที่ต่อจากเขา (ศตวรรษต่อจากนั้น) แล้วบรรดาผู้ที่
ต่อจากเขา (ศตวรรษต่อจากนั้น) ”

บรรดาผู้มีเกียรติที่ได้รับการคัดเลือกนี้ อาจรู้จักกันในชื่ออื่นๆ คือ Ahl al-H}adi@th² , Ahl al-Sunnaṭ wa al-Jama>‘at³ , Al-Firqat al-Na>jiat⁴ , Al-Ta>’ifat al-Mans}u>rat⁵ (Jiha>d Muhammad , 1997 : 5 – 9) , Ahl al-’A@tha>r⁶ , Ahl al-’Ittiba>‘⁷ เป็นต้น (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6) ส่วนผู้อยู่ช่วงหลังจากสามศตวรรษแรกของอิสลาม และได้ปฏิบัติตนเพื่อเจริญรอยตามแนวคิดและแนวทางของบุคคลเหล่านี้ ก็จะถูกเรียกว่าสะละฟีย์ ซึ่งหมายถึง ผู้เจริญรอยตามสะลัฟ (อับดุลสุโก ดินอะ , 2543 : 10)

¹ บันทึกโดยAl-Bukha>ri@ , 2000 : 2652 , 3651 , 6429 , 6658 .

² เมื่อพูดถึง Ahl al-H}adi@th นั้น หมายถึง กลุ่มคนที่สนใจกับหะดีษเราะสูล T ไม่ว่าจะด้านการรายงานหะดีษ หรือการรับหะดีษก็ตาม คือกลุ่มคนที่เสียดสีเพื่อวิจยถึงหะดีษต่างๆของท่านเราะสูล T พร้อมทั้งปฏิบัติตามหลักศาสนาไม่ว่าจะด้านความรู้หรือความประพฤติ เป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นกับสุนนะห์และห่างไกลบิดอะห์ (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6)

³ คือกลุ่มที่ยึดมั่นกับสุนนะห์ท่านเราะสูล T ประกอบด้วยบรรดาเศาะหาบะห์ ﷺ คาบีอิน และคาบีอุคาบีอิน และ A’immat al-Huda> ที่ปฏิบัติตามในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักศรัทธา คำพูด และการกระทำจวนวันกียามะห์ และพวกเขายึดมั่นในการเป็นผู้ปฏิบัติ และห่างไกลจากการกระทำที่เป็นบิดอะห์ในทุกที่และทุกสมัย พวกเขาเป็นผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ จนถึงวันกียามะห์ (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6)

⁴ การเรียกขานว่า Al-Firqat al-Na>jiat นั้นเพราะท่านเราะสูล T ได้ชี้แจงให้ทราบว่า ประชาชาติมุสลิมถูกแตกแยกออกเป็น 73 กลุ่ม และมีเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่ปลอดภัยและประสบผลสำเร็จทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะห์ คือประชาชาติที่ปฏิบัติตามท่านเราะสูล T และเศาะหาบะห์ของท่าน ดังนั้นจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า Al-Firqat al-Na>jiat (Jiha>d Muhammad , 1997 : 7)

⁵ คือ กลุ่มคนจาก A’immat al-Salaf ที่ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องและรับการปฏิบัติจากกัลยาณชนรุ่นแรก อีกทั้งพยายามปฏิบัติตนให้เหมาะสมที่จะได้รับความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ เพราะฉะนั้นอัลลอฮ์จึงให้ความช่วยเหลือพวกเขาและให้ความปลอดภัยแก่พวกเขาจากการบงร้ายต่างๆ (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6)

⁶ คือ กลุ่มที่ตามสุนนะห์ของท่านเราะสูล T และบรรดาเศาะหาบะห์ (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6)

⁷ คือ กลุ่มที่ตาม รูปแบบและสุนนะห์ของท่านเราะสูล T ทั้งในที่ลับและที่เปิดเผยพร้อมทั้งตามแนวทางของชนรุ่นแรก คือชาวมุฮาญิรีน และชาวอันศอร (Baharuddin Ayudin , 1414 H : 6)

ความเพียรพยายามที่จะให้มุสลิมเข้าใจอิสลามอย่างถูกต้องนั้น เกิดขึ้นในทุกสมัย ทุกเวลา และทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโลกนี้ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สำหรับในประเทศไทยก็เช่นกัน โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ถึง 21 ได้มีบรรดาผู้ที่มีความรู้หรือนักวิชาการทางด้านศาสนาอิสลามมีความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะตะอวะฮ์ผู้คนในสังคมและภูมิภาคแห่งนี้ให้เข้าใจอิสลามอย่างถูกต้อง งานตะอวะฮ์ของพวกเขาเป็นรูปแบบการตะอวะฮ์เพื่อเชิญชวนผู้คนกลับไปสู่แบบอย่างของกัลยาณชนรุ่นแรก หรือเรียกว่า ชาวสะลัฟ คือ การปฏิบัติตามอัลกุรอานและอัลหะดีษอย่างเคร่งครัด

ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เป็นนักวิชาการมุสลิมคนหนึ่งในบรรดานักวิชาการดังกล่าวที่มีความเพียรพยายามในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอิสลาม และปฏิบัติตนอยู่ในครรลองอิสลามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดตามแนวทางสะลัฟ ท่านเป็นคนหนึ่งในบรรดานักดาอีย์ที่มีความตั้งใจอย่างแรงกล้า เชิญชวนมุสลิมในประเทศไทยและในจังหวัดชายแดนภาคใต้สู่แนวทางชาวสะลัฟด้วยวิธีการตะอวะฮ์ทั้งคำพูดและการปฏิบัติ พบว่าท่านมีความเสียสละในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการใช้ชีวิตตามแนวทางของอิสลามที่ถูกต้อง ทั้งในด้านความคิด ความรู้ หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ เป็นต้น ท่านใช้ชีวิตตะอวะฮ์ในหลายๆรูปแบบ เช่น การให้การศึกษาด้านอิสลามในระดับต่างๆ โดยเริ่มจากกลุ่มชาวบ้านทั่วไปที่ไม่สามารถอ่านเขียนได้ ตลอดจนนักเรียนนักศึกษา ท่านสามารถปลุกจิตสำนึกให้ผู้คนกลับสู่แนวทางอัลอิสลามที่ถูกต้องได้ โดยใช้วิทยปัญญาและจิตวิทยาในการเข้าหากลุ่มเป้าหมาย

ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชนมากพอกับการให้ความสำคัญและความเข้าใจต่อการศรัทธาในอิสลาม จะเห็นได้จากก่อนที่ท่านจะจบการศึกษาจากประเทศซาอุดีอาระเบีย ท่านมีแนวคิดและการปฏิบัติจริงเพื่อปลุกฝังเยาวชนให้เข้าใจและกลับสู่แนวทางที่ถูกต้อง โดยสร้างโรงเรียนอิสลาฮียะห์ และสร้างมัสยิดเอ็ยะคาตุลมุสลิมีน หมู่บ้านคารุลอิสลาห์ เพื่อเป็นสถานที่หลักในการอบรม สอน และเผยแพร่งานตะอวะฮ์เป็นการเบื้องต้น พร้อมกันนั้นท่านได้สอนที่มัสยิดวิทยาลัยอิสลามยะลา ณ บ้านบูดี ตำบลปารามิเต ท่านมีความนิยมชมชอบในการพัฒนาคนด้วยคำพูดมากกว่าการเขียนหนังสือ แต่ท่านก็ได้ให้ความสำคัญต่องานเขียนเช่นกัน ซึ่งพบว่าท่านได้รวบรวมเอกสารสัมมนาทางวิชาการของท่านเองหลายฉบับ และสมุดบันทึกทางวิชาการอีกหลายเล่ม นอกจากนี้

ท่านได้เขียนหนังสือใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนที่โรงเรียนอิสลาฮียะห์ในรายวิชา อุตศุลฟิกฮ์และหะดีษด้วย

ความจริงจังและจริงใจที่ท่านได้ยึดเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานคะอะฮ์ ทำให้งานคะอะฮ์ของท่านได้รับการตอบรับจากสังคมมุสลิมในทุกระดับ และได้รับความไว้วางใจอย่างสูงในแวดวงนักวิชาการเวทีวิชาการอาเซียน และนานาชาติ โดยท่านได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลทางด้านวิชาการอยู่เสมอ เช่น ในปีพ.ศ. 2534 ได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเยาวชนมุสลิมอาเซียน ณ ประเทศฟิลิปปินส์ ได้นำเสนอหัวข้อ บทบาทเยาวชนมุสลิมในด้านคะอะฮ์อิสลาม ในปี พ.ศ. 2535 ได้เข้าร่วมสัมมนาเยาวชนมุสลิมในกลุ่มประเทศอาหรับ ณ สหพันธรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ในปีเดียวกันได้เข้าร่วมสัมมนาอิมามอัลบุกอริย์ ณ ประเทศมาเลเซีย ในปี พ.ศ. 2536 ได้เข้าร่วมสัมมนาเยาวชนมุสลิมอาเซียนในทวีปยุโรป ณ ประเทศเยอรมัน เป็นต้น (ญูฮาด มุฮัมหมัด , 2002 : 11-16)

ท่านยังได้รับความไว้วางใจในการเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรทางด้านอิสลามศึกษาขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน เช่น ปี พ.ศ. 2539 เป็นประธานคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับอิมดาอียะห์และมุตะวัชชีตพ.ศ.2540 จัดโดยสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลา ปีพ.ศ. 2544 เป็นประธานคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรสาขาวิชาอุตศุลดีนวิทยาลัยอิสลามยะลา ให้เป็นหลักสูตรนานาชาติปีพ.ศ.2544-2545 เป็นต้น นอกเหนือจากนี้แล้ว ท่านยังรับงานที่ปรึกษาให้แก่องค์กรต่างๆ รวมทั้งงานบริหารสถาบันต่างๆอีกด้วย

การคะอะฮ์ของท่านไม่เพียงแต่จำกัดขอบเขตบริเวณอยู่เฉพาะในโรงเรียนมัธยม หรือ ตามเวทีวิชาการในต่างประเทศเท่านั้น ท่านยังได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายธรรมในที่ต่างๆ พร้อมทั้งปาฐกฐาพิเศษ การฟัตวา หรืออื่นๆ และให้ความสำคัญกับมนุษยธรรมอีกด้วย บ่อยครั้งที่ท่านต้องให้คำแนะนำและให้วิธีแก้ปัญหาแก่ผู้ที่มีปัญหาครอบครัว ปัญหาส่วนตัว ซึ่งล้วนแล้วใช้เวลาส่วนตัวของท่านเอง

บุคลิกภาพของท่านในด้านความมุ่งมั่นและความจริงจังในงานคะอะฮ์นั้นสามารถ พิสูจน์ได้ด้วยคำกล่าวที่ว่า “ เขาเป็นบุคคลที่ฉันรู้จักดีในด้านการมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า ยืนหยัดทั้งด้านคำพูดและงานคะอะฮ์กลับสู่อัลกุรอานและอัลสุนนะห์ ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานนั้น ทำให้สามารถปกป้องอิสลามและประชาชาติอิสลามจากการหลงผิดและคะอะฮ์

สู่ความดี และเรียกร้องให้ทุ่มเทแรงกายใจเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมอิสลามอันถูกต้อง ท่านเป็นบุคคลที่เรียบร้อย สมถะและหันหลังให้ความฟุ้งเฟ้อแห่งโลกคุณา ... ฉันเคยพบท่านตั้งแต่สิบปีที่แล้วที่จังหวัดยะลาในขณะที่ฉันไปเยี่ยมเยือนโครงการการกุศล ฉันพบเห็นท่านแต่งกายด้วยชุดอรับด้วยการสวมสละระบัน พร้อมกันนั้นท่านแบกภาระความโศกเศร้าของประชาชาติของท่าน และทุ่มเทพลังทั้งหมดที่มีเพื่ออะฮ์ลุลลอฮ์ ด้วยการจากไปของท่านนี้เป็นหนึ่งในการสูญเสียบุคลากรอันสำคัญยิ่งของอิสลามในประเทศไทย ไม่เป็นที่น่าแปลกใจอีกเลยว่างานอะฮ์ลุลลอฮ์ต้องได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะท่านคือบุคคลผู้หนึ่งที่ยอมแลกชีวิตทั้งหมดของท่านต่องานอะฮ์ลุลลอฮ์ เพื่อเป็นนักดาอีย์ของอัลลอฮ์ด้วยวิทญ์ปัญญา และแนวทางที่คิงาม ” (Al-H}adda>d, 2002 : 17)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษางานอะฮ์ลุลลอฮ์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัดในด้านต่างๆ เช่น การพิทวา การบรรยายธรรม ปาฐกฐาพิเศษ หรือด้านหลักสูตรการสอน ตลอดจนศึกษา แนวทางและวิธีการอะฮ์ลุลลอฮ์ของท่าน ทั้งนี้ เป็นการนำเสนอแนวทางหรือวิธีการอะฮ์ลุลลอฮ์ของท่านให้เป็นแบบอย่างแก่สังคมมุสลิมในภาคใต้ โดยเฉพาะ และสังคมมุสลิมโดยทั่วไป อินชาอัลลอฮ์

วัตถุประสงค์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์

1. ศึกษารูปแบบ แนวทาง วิธีการ และหลักสูตรงานอะฮ์ลุลลอฮ์ ของ ญีฮาด เป็นมุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษาอุปสรรคและผลจากการอะฮ์ลุลลอฮ์ตามแนวทางสะลัฟ ของ ญีฮาด เป็นมุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอะฮ์ลุลลอฮ์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและแนวทางการอะฮ์ลุลลอฮ์ของท่านเราะฮ์ลุท T และบรรดาเศาะหาบะฮ์ วมถึงความจำเป็นในการอะฮ์ลุลลอฮ์ของมุสลิมทุกคน และเน้นการศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับงานอะฮ์ลุลลอฮ์ตามแนวทางสะลัฟในจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ โดยเจาะจงรูปแบบและผลการคอะวะฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. เข้าใจถึงรูปแบบและวิธีการคอะวะฮ์ในอิสลาม และแนวทางสะลัฟในการคอะวะฮ์
2. ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ แนวทาง วิธีการ และหลักสูตรงานคอะวะฮ์ของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนอุปสรรคและผลจากการคอะวะฮ์ตามแนวทางสะลัฟของท่าน เป็นแนวทางให้กับสถาบันการศึกษา องค์กรมุสลิม ตลอดจนผู้สนใจนำไปปรับเป็นกลยุทธ์ในการคอะวะฮ์ต่อไป
3. เป็นการเพิ่มความรู้อะวะฮ์และประสบการณ์ให้กับผู้วิจัย สถาบันการศึกษา และองค์กรคอะวะฮ์ในระดับต่างๆ
4. เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษา ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2533-2545 เกี่ยวกับงานคอะวะฮ์ตามแนวทางสะลัฟของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เช่น การพิตวา การบรรยายธรรม การปาฐกถาพิเศษ การสัมมนาทางวิชาการ และอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานคอะวะฮ์ตามแนวทางสะลัฟ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 60 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่งเป็นผู้ที่เรียนร่วมชั้นหรือร่วมสมัยกับ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด จำนวน 10 คน กลุ่มที่สองเป็นผู้ร่วมงานกับท่าน จำนวน 20 คน และกลุ่มที่สามเป็นลูกศิษย์ที่ได้เรียนและติดตามการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบของท่าน จำนวน 30 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. แหล่งข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเอกสารและภาคสนาม โดยแยกดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร โดยมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ประกอบด้วย

- คัมภีร์อัลกุรอาน และอายะฮ์ต่างๆที่ระบุเกี่ยวกับคำสั่งของอัลลอฮ์ที่ให้ประชาชาติของท่านเราะฮูล T ทำงานอะฮ์ลุฮ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ที่จะทำหน้าที่อะฮ์ลุฮ์ รูปแบบ วิธีการอะฮ์ลุฮ์ และผลตอบแทนของนักดาอีย์

- หนังสือหะดีษต่างๆที่ระบุหะดีษเกี่ยวกับคำสั่งของอัลลอฮ์และเราะฮูล T เพื่อให้ประชาชาติของท่านทำงานอะฮ์ลุฮ์

- เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานอะฮ์ลุฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ประกอบด้วยเอกสารที่เป็นผลงานของท่าน เช่น สมุดบันทึกการทำงาน เอกสารสัมมนาทางวิชาการ ต้นฉบับตัวเขียนที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ เทปบรรยายธรรมที่ต่างๆ รวมถึงบันทึกประวัติของท่าน หนังสือหลักสูตรที่ท่านเขียนสำหรับการศึกษาในระดับต่างๆ และจุลสาร Al-huda เป็นต้น

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ประกอบด้วย

- เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับงานอะฮ์ลุฮ์ทั่วไป และงานอะฮ์ลุฮ์ตามแนวทางสะลัฟ เช่น หนังสือชื่อ Al-Da'wat ila Allah 'Ala> Bas}i@rat ผู้แต่งคือ 'Abdul Na'i@m Muhammad Husain พิมพ์เมื่อปี ค.ศ.1984 หนังสือชื่อ Al-Da'wat Qawa'id wa Us}u| ผู้แต่งคือ Jum'at Ami@n 'Abdul 'Aziz พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1989 หนังสือชื่อ Daur Minhaj al-Rabba>ni@ fi@ al-Da'wat al-Isla>mi@yyat ผู้แต่งคือ 'Adna>n Al-nah}wi@y ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หนังสือชื่อ Da'wat al-Tauh}i@d Us}uluha> al-Adwa>r allati@ Marrat Biha> Masya>hi@r Du'a>taha> ผู้แต่งคือ Muh}ammad Khali@l Harra>s พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1986 หนังสือชื่อ Usus al-Da'wat wa Ada>b al-Du'a>t ผู้แต่งคือ Muh}ammad al-Saiyid al-Waki@l พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1977 งานวิจัยชื่อ Al-Manhaj al-Salafi@

Ta'ri@fuhu> Ta>ri@khuhu> Maja>la>tuhu> Qawa>'iduhu> Khas}a>'is}uhu> ผู้วิจัยคือ Mufrih} ibn Sulaima>n al-qausi@ พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 2002 งานวิจัยชื่อ Dakwah Islamiah Di Selatan Thailand : Suatu Kajian Tentang Perkembangannya Antara Tahun 1960 – 1991 M ผู้วิจัยคือ Noordin Abdullah Dagorha

- เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และแนวคิดด้านหลักศรัทธาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น หนังสือชื่อ Jaringan 'Ulama timur tengah dan kepulaun Nusantara abad XVII dan XVIII ผู้เขียนคือ Azyumardi Azra พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1999 หนังสือชื่อ Pemikiran umat Islam di Nusantara : sejarah dan perkembangannya hingga abad ke-19 ผู้แต่งคือ Abdul Rahman Haji Abdullah ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ งานวิจัยชื่อ POLITIK THAI DAN MASYARAKAT ISLAM DI SELATAN THAILAND ผู้วิจัยคือ Ahmad Omar Chapakia วิทยานิพนธ์หัวข้อ “ ทศนคติ อุลาม่าอ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อแนวคิด สลัฟและคอลลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ” ผู้เขียนคือ อับดุลสุโก ดินอะ พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 2001

- เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานอะฮ์ลุดดีนของญิฮาด เป็น มุฮัมหมัด เป็นเอกสารที่มีการเขียนหรือกล่าวถึงท่าน เช่น นิตยสาร Al forgan ฉบับที่ 224 (Monday 16 December 2002) หน้า 17 วารสารวิทยาลัยอิสลามยะลา ฉบับที่ 25 (ตุลาคม – ธันวาคม 2545) หน้า 11

2.2 ศึกษาภาคสนาม

การวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะศึกษาโดยใช้หลักเกณฑ์ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยต่างๆ ตำรา วารสาร และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ การสัมภาษณ์มี 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 สำหรับกลุ่มที่ทำงานร่วมกับดร.ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด แบ่งเป็นสอง ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานในองค์กรของญีฮาดเป็น มุฮัมหมัด
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆและการมีส่วนร่วมของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในเรื่องการละฮะฮ์

ชุดที่ 2 สำหรับกลุ่มที่เรียนร่วมสมัยร่วมกับ ดร.ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ทั้งสมัยยังเรียนในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆและการมีส่วนร่วมของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในเรื่องการละฮะฮ์

ชุดที่ 3 สำหรับกลุ่มที่ศึกษาและติดตามงานละฮะฮ์ของ ดร.ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด โดยตรง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างในเรื่องของการใช้ภาษาไทย และระดับการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเป็นเกณฑ์เดียวกัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง ใช้ภาษายาวีกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถพูดไทยได้ และใช้ภาษามลายูร่วมกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยและอ่านภาษามลายูยาวีได้ บางครั้งผู้วิจัยจะมอบให้คนอื่นที่ไว้วางใจได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เดียวกัน จะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมบอกจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแนวคำถามที่ได้สร้างไว้ ในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

2.3 นัดกลุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ Focus group สถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่

2.4 ตรวจสอบความเรียบร้อยและความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล และแสดงความชอบคุณต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์

2.5 นำผลการตอบแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และการลงข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เชิงคุณภาพ (Qualitative) มีขั้นตอนดังนี้

- 3.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดความทุกถ้อยคำหลังการสัมภาษณ์
- 3.2 อ่านเนื้อหาการบรรยายจากผลงานของ ญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด เพื่อพิจารณาข้อความ เนื้อหาคำพูด ลักษณะการบรรยาย ตลอดจนงานเขียนของท่าน
- 3.3 จัดหมวดหมู่และตรวจสอบความถูกต้องของการจัดหมวดหมู่ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องในการวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. การปริวรรตอักษรอาหรับ-ไทย ผู้วิจัยใช้รูปแบบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. การปริวรรตอักษรอาหรับ-อังกฤษ ผู้วิจัยใช้รูปแบบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. คำย่อทุกคำในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเขียนคำเต็มในครั้งแรก และในครั้งต่อไปใช้คำย่อ
4. ความหมายภาษาไทยของพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเป็นความหมายอัลกุรอานฉบับแปลความหมายภาษาไทยโดยสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย ปีอิหฺเราะฮ์ศักราช 1419 (พุทธศักราช 2542) โดยผู้วิจัยอ้างอิงในบรรณานุกรมเพียงครั้งเดียว
5. การอ้างอิงตัวบทอัลกุรอาน ผู้วิจัยใช้รูปแบบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

6. การอ้างอิงตัวบทหะดีษ ผู้วิจัยอ้างอิงแหล่งที่มาของทุกตัวบทหะดีษในเชิงอรรถ และหะดีษใดที่มีแหล่งที่มาหลายแหล่ง ผู้วิจัยจะระบุเจ้าของสำนวนที่อ้างกำกับไว้ เช่นสำนวนที่อ้างเป็นของบุคอรีห์ เป็นต้น หากไม่ระบุสำนวนที่อ้าง หมายความว่าทุกแห่งที่มาใช้สำนวนเดียวกัน

7. การอ้างอิงข้อความอื่นที่นอกเหนือจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ หากเป็นการคัดลอกข้อความมาทั้งหมดผู้วิจัยจะอ้างอิงแบบนามปีใช้วงเล็บกำกับไว้หลังข้อความที่กล่าวถึงทุกครั้ง และหากเป็นการสรุปย่อหรือเขียนอธิบายตามความเข้าใจของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจะอ้างอิงแบบนามปีใช้วงเล็บกำกับ โดยใช้คำว่า “ ดู ” นำหน้า เช่น (ดู ญีฮาด มุฮัมหมัด , 2001 : 16-21)

8. การนิยามศัพท์เฉพาะ เป็นการให้คำนิยามปฏิบัติการ

9. การแนะนำบุคคล สถานที่ และแนวคิดงานคอะวะอู ผู้วิจัยแนะนำเฉพาะบุคคล สถานที่ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเท่านั้น

10. คำว่า ﷻ อ่านว่า สุบฮานะฮฺวะตะอะลา จะเขียนต่อท้ายเมื่อกล่าวถึง อัลลอฮฺทุกครั้ง

11. การสรรเสริญท่านเราะสูล **T** จะเขียนเป็นภาษาอาหรับโดยตรง คือ **T** อ่านว่า ค็อลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะซัลลิม ซึ่งจะต่อท้ายคำว่า ท่านเราะสูล หรือท่านนบี ทุกครั้ง

12. การสรรเสริญเศาะหาบะฮฺ จะเขียนคำว่า **Z** อ่านว่า เราะฎีอัลลอฮฺ อันฮฺ ท้ายชื่อของเศาะหาบะฮฺทุกครั้งที่มีการเอ่ยนามถึงเป็นรายคน และจะเขียนคำว่า ﷺ อ่านว่า เราะฎีอัลลอฮฺอันฮฺุม ต่อท้ายเศาะหาบะฮฺที่มีมากกว่า 3 คนขึ้นไป

13. คำว่า **ﷺ** อ่านว่า เราะฮิมะฮฺลุลลอฮฺ จะเขียนต่อท้ายชื่อบุคคลผู้ล่วงลับ

14. วงเล็บดอกไม้ ﴿ ﴾ ใช้สำหรับอายะฮฺอัลกุรอาน

15. วงเล็บคู่ (( )) ใช้สำหรับตัวบทหะดีษ

16. การเขียนบรรณานุกรมที่เป็นภาษาอาหรับ ผู้วิจัยจะเขียนชื่อผู้แต่ง โดยให้ชื่อที่เป็นที่รู้จัก (Mashhu>r) นำหน้าชื่อสกุลทั่วไป และการเขียนที่ขึ้นต้นด้วย Al- นั้น ผู้เขียนจะไม่นับเป็นตัวอักษร แต่จะนับอักษรที่ตามหลังจาก Al- เช่น Al-Da'wat ก็จะถูกอยู่ในหมวด D เป็นต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

การละอวะฮฺอิสลาม หรือ การละอวะฮฺอิสลามียะห์ หมายถึง การเผยแพร่หลักการอิสลามตามแบบฉบับและแนวทางการละอวะฮฺของท่านเราะฮฺลุล T และบรรดาเศาะหาบะห์ ﷺ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

นักดาอีย์ หมายถึง ผู้ที่ทำการเผยแพร่อิสลาม

สะลัฟ หมายถึง กัลยาณชนมุสลิมในช่วงสามศตวรรษแรกแห่งอิเราะฮฺสุลฏาราชของอิสลาม มีแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติเรื่องหลักศรัทธาที่สอดคล้องกับอัลกุรอานและอัลหะดีษ

แนวทางสะลัฟ หมายถึง แนวทางที่ได้ดำเนิน โดยบรรดาอุลามาอฺที่ได้รับมรดกจากท่านเราะฮฺลุล T ในเรื่องสัจธรรม ความรู้ และหลักศรัทธา เป็นผู้มีเกียรติที่ได้รับการคัดเลือกซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงสามศตวรรษแรกของอิเราะฮฺสุลฏาราชได้แก่ เศาะหาบะห์ ﷺ ตาบิอีน และตาบิอิตาบิอีน

สะละฟียะ หมายถึง ผู้เจริญรอยตามสะลัฟ

อุลามาอฺ หมายถึง บรรดานักวิชาการที่มีความรู้ในศาสนาอิสลามที่มีระดับสูง

หลักสูตฺรงานละอวะฮฺ หมายถึง รูปแบบและวิธีการละอวะฮฺ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตฺรที่เขียนไว้ในหนังสือ หรือเป็นหลักสูตฺรด้วยการกระทำ ซึ่งไม่ใช่หลักสูตฺรเป็นการเฉพาะด้านศึกษาศาสตร์เท่านั้น

ผลการวิจัย

คำว่า “สะลัฟ” ทางด้านวิชาการนั้น Al-T}ah}ana<wi@y (1417 H : 1/748) ได้ให้ความหมายสะลัฟ ไว้ว่า “ คำว่า สะลัฟทางด้านวิชาการ คือ นามของคนทุกคนที่ติดตามแนวทางที่เที่ยงตรงในศาสนา เช่น อบูหะนีฟะฮฺ และผู้เจริญรอยตามเขา ซึ่งพวกเขาเป็นชนที่มา ก่อนพวกเรา และบรรดาเศาะหาบะฮฺและตาบิอีนนั้นเป็นผู้มาก่อนพวกเราอีก ”

จากความหมายสะลัฟทางด้านวิชาการ บรรดานักวิชาการและนักวิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบันได้วางขอบเขตความหมายเกี่ยวกับช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม คือ กัลยาณชนในสมัยที่รุ่งโรจน์จากบรรดาเศาะหาบะฮฺ ตาบิอีน และตาบิอิตาบิอีน ที่ท่าน

เราะสุล T ได้ยืนยันถึงความประเสริฐของพวกเขา ดังหะดีษที่ได้รายงานจากอิมรอน อิบน์ สุซฮอยน์ ท่าน เราะสุล T ได้กล่าวไว้ว่า

¹ (( ))

ความว่า “ มนุษย์ที่ดีที่สุด คือ (มนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ใน) ศตวรรษ
ของฉัน หลังจากนั้นบรรดาผู้ที่ต่อจากเขา (ศตวรรษต่อจากนั้น)
หลังจากนั้นบรรดาผู้ที่ต่อจากเขา(ศตวรรษต่อจากนั้น) ”

บรรดาผู้ที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 3 ศตวรรษแรกนี้ถือว่าเป็นประชาชาติที่ดีเลิศ เป็น
มนุษย์ที่ประเสริฐหลังจากบรรดานบีและเราะสุลทั้งหลาย ซึ่งประชาชาติที่ดีเลิศนี้จะรวมถึง
บรรดาผู้รักษาศาสนาจะ บรรดาผู้เสียชีวิตในหนทางของอัลลอฮ์ บรรดาผู้ปฏิบัติดีในการงานที่ดี
และบรรดาผู้นำศาสนาที่มุสลิมทุกคนต่างให้การยอมรับอย่างเอกฉันท์ถึงการได้รับทางนำแห่ง
สัจธรรมที่เที่ยงตรงและวิชาความรู้ที่ชัดเจนต้องแท้ อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า

{وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ
اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ }
(100 :)

ความว่า “ บรรดาบรรพชนรุ่นแรกในหมู่ผู้อพยพ (ชาวมุฮาญี
รีนจากมักกะฮ์) และในหมู่ผู้ให้ความช่วยเหลือ (ชาวอันศอรจาก
มะดีนะฮ์) และบรรดาผู้ดำเนินตามพวกเขาด้วยการทำดีนั้น
อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยในพวกเขา และพวกเขาก็พอใจใน
พระองค์ด้วย และพระองค์ทรงเตรียมไว้ให้พวกเขาแล้ว ซึ่ง
บรรดาสวนสวรรค์ที่มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านอยู่เบื้องล่าง พวกเขา
จะพำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล นั่นคือชัยชนะอันใหญ่หลวง”

¹ บันทึกโดยAl-Bukha>ri@, 2000 : 2652 , 3651 , 6429 , 6658 .

แนวทางสะถัฟมีจุดยืนที่ชัดเจนและแตกต่างออกไปจากแนวทาง หรือกลุ่มอื่นๆ ในหลายประการ ประกอบด้วย

1. การใช้ตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษเป็นหลักฐานในการอ้างอิง
2. การยึดหลักความเข้าใจของบรรดาสะหะฮาบะฮฺ ตาบิอิน และบรรดาอุลามาอฺร่วมสมัยที่ยึดมั่นตามแนวทางสะถัฟ
3. การยึดอัลกุรอานและอัลหะดีษ เป็นบรรทัดฐานในการตอบรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. การปฏิเสธการขัดแย้งระหว่างหลักฐานด้วยกัน
5. การให้ความสำคัญต่อหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษก่อนหลักฐานทางสติปัญญา
6. การปฏิเสธการตะวัตต์ด้านตรรกศาสตร์ คือการตีความของนักตรรกวิทยาต่อหลักฐานบทบัญญัติที่ว่าด้วยอัลกุรอานและอัลหะดีษ บรรดาชาวสะถัฟได้ปฏิเสธการตะวัตต์ฆุมุม (การตีความที่น่าตำหนิ) เพราะทำให้เกิดข้อเท็จจริงและหันเหความหมายเดิมของอัลกุรอานและอัลหะดีษ
7. การปฏิเสธการขัดแย้งระหว่างวะหฺยูกับสติปัญญาหรือหลักอนุমান
8. การรับและการปฏิบัติด้วยหะดีษ “ อาหฺาด ”

รูปแบบและวิธีการอะวะฮฺ ประกอบด้วย การอะวะฮฺด้วยคำพูดหรือวาจา เช่น การกล่าวเทศนาบนเวที การสอน การบรรยายธรรม การแลกเปลี่ยนทัศนะหรือความคิดเห็น การสั่งใช้ในสิ่งที่ดีและสั่งห้ามจากสิ่งที่ไม่ดี การแต่งหนังสือ การเขียน หรือการประพันธ์ การอะวะฮฺเชิงปฏิบัติ การอะวะฮฺด้วยการแสดงแบบอย่างที่ดีงาม

บุคลิกภาพและมารยาทของดาอีย์ที่พึงมีพึงปฏิบัติ อาทิเช่น ความซัจจริง ความอดทน ความเมตตา ความนอบน้อมถ่อมตน เป็นต้น

ญิฮาด เป็น มุฮัมมัด มีชื่อเต็มตามสำเนาบัตรประชาชนว่า ญิฮาด บุงอตาหยง เกิดในปี พ.ศ. 2494 ที่หมู่บ้านตันหยงลูโละ บิดาชื่อ นายมามะ มารดาชื่อ นางเจ๊ะโมง เป็นบุตรชายคนสุดท้องจากพี่น้องเพียงสองคน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านกรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มัธยมศึกษาตอนปลายจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง

จังหวัดยะลา จบการศึกษาระดับอิมติดาอีย์และมตะวัชชิตจากโรงเรียนศาสน์อุปลัมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ระดับชานาวิรีย์ จากโรงเรียนพัฒนาวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นบัณฑิตศึกษาจากมหาวิทยาลัยอิสลามมะดีนะฮ์ เมืองมะดีนะฮ์ มหาวิทยาลัยและคุฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยอุมมุลกุรออ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย นอกจากการศึกษาในระบบชั้นเรียนแล้ว ขณะที่ศึกษาระดับมตะวัชชิตนั้น ท่านยังศึกษาเพิ่มเติมนอกเหนือจากเวลาเรียนในระบบปอเนาะด้วย เช่น เรียนวิชาตะเซาฎุฟ กับโต๊ะครูหะยีมะ ปอเนาะสุโหลงปาแน เรียนวิชาตัฟซีร์ กับโต๊ะครูตะเยาะนิ ปอเนาะกือลามานี ตำบลคลองมานิง อ.เมือง จ.ปัตตานี เป็นต้น

บุคลิกภาพที่โดดเด่นของท่านคือ การพูดที่สามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังเป็นอย่างมาก ท่านเป็นนักบรรยายธรรม พร้อมกับเป็นหนอนหนังสือ มีความกล้าหาญในการแสดงออก ทำให้ได้รับตำแหน่งหัวหน้าชั้นอยู่เสมอ นอกจากนี้ท่านยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานโรงเรียน และเป็นอุปนายกนักศึกษาไทยมุสลิมในนครมักกะฮ์ เป็นที่ปรึกษาสมาคมนักศึกษา เป็นต้น

สำหรับการสอนของท่านนั้น ที่มักกะฮ์ท่านได้ทำการสอนรวมแล้วทั้งหมดสิบสามปี โดยเริ่มแรกนั้นเป็นการสอนระบบกลุ่มย่อย คือมีจำนวนผู้เรียนประมาณ ไม่เกินสิบคน การสอนระบบกลุ่มย่อยนี้ ได้สอนที่มีสัปดาห์ละหระอม เมืองมักกะฮ์ หลังจากนั้นก็ย้ายไปสอนที่ตำบลพะลัก การสอนของท่านได้ย้ายไปหลายสถานที่ ที่สุดท้ายที่ท่านสอนคือ ที่ตำบลสุโหลงปาแนยะฮ์ หลักสูตรที่ท่านสอนมีเกือบทุกแขนงวิชา อาทิ วิชาตัฟซีร์ ใช้นั่งสือตัฟซีร์ของอิมบูกะมีร์ วิชาหะดีษ ใช้นั่งสือหะดีษริยาฎุสสลิสัน วิชาฟิกฮ์ ใช้นั่งสือฟิกฮ์มุฮัมมัดซัยบของอิหม่ามอัชชาฟีอีย์ วิชาตะเซาฎุฟ ใช้นั่งสืออัสยาอูดูมุดดิน วิชาตารีค ใช้นั่งสือสะยาตุศเศาะหาบะฮ์ของอิหม่ามอัลฆอซาลี วิชาเกาะวาอิด ของอิหม่ามอัชชะฎฎีย์ วิชาฟิกเราะฮ์ ใช้นั่งสือญุลลอลุฮ์ของสะอิด หะวา นอกจากนี้มีการวิเคราะห์ข่าวทั้งข่าวภาคภาษาอาหรับ ภาษาไทย และภาษามลายู

การสอนของท่านที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น แยกเป็นการสอนระดับชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ซึ่งการสอนระดับชาวบ้านนั้น ท่านได้ทำการสอนที่มัจลิสอัลตะฟีกุสฟูดิณ ที่หมู่บ้านนัคโตะโฆง และที่มัจลิสอัลอิลมีย์ ที่หมู่บ้านปารามิแอ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา หลักสูตรที่ท่านสอนนั้น เน้นวิชาตัฟซีร์ หะดีษอะฮ์กาม การ

วิเคราะห์ตรวจสอบหะดีษ หลักอะกิดะฮ์ที่บริสุทธิ์ ส่วนวิชาอื่นๆเป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากวิชาหลักดังกล่าว เช่น วิชาฟิกฮ์ ฟิกเราะฮ์ การวิเคราะห์ข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น

กิจกรรมการสอนระดับนักเรียนนั้น ท่านได้เปิดโรงเรียนในอุดมคติ ชื่อว่า โรงเรียนอิสลาฮียะห์ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านนัคโตะโมง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โรงเรียนของท่าน มีปรัชญาว่า BerIman BerIlmu BerAmal BerDa'wah BerJihad ซึ่งได้ให้ความหมายภาษาไทยว่า ยึดมั่นในศรัทธา แร่งกล้าด้วยความรู้ เชิดชูการปฏิบัติ ยืนหยัดการเผยแพร่ แน่วแน่การเสียดสละ มีกฎระเบียบที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆในหลายประการ เช่น รับเฉพาะนักเรียนประจำ มีการแยกชัดเจนระหว่างชายหญิง เป็นสถานศึกษาที่ปลอดจากอบายมุขทั้งปวง มีกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน

การสอนของท่านระดับอุดมศึกษานั้น ท่านเป็นอาจารย์ประจำที่วิทยาลัยอิสลามยะลาในตำแหน่งหัวหน้าสาขาวิชาอูสูลุดดีนเป็นตำแหน่งสุดท้าย และเป็นอาจารย์พิเศษ นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นอกเหนือจากงานด้านการสอนซึ่งถือเป็นงานหลักของท่านแล้ว ท่านยังได้เขียนหนังสือ บทความสำหรับตีพิมพ์ในวารสารอัลฮุคัย และบทความสำหรับนำเสนอในงานสัมมนาตามเวทีต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งหนังสือของท่านที่มีอายุการตีพิมพ์เก่าแก่ที่สุดคือ หนังสือชื่อ 'I'tika>f di taufiq Allah Lailatuqadr ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2523 ค.ศ. 1980 ฮ.ศ. 1400 ตัวอย่างบทความของท่านสำหรับนำเสนอในงานสัมมนา เช่น บทความ S}ah}i@h} al-Bukha>ri@ : Satu Analisa Tentang Karya-karya yang berkaitan dengannya ในสัมมนาวิชาการ Seminar Imam al-Bukhari@ , บทความ Satu Penilaian Terhadap Jalan Aqidah as-Salaf dan al-Khalaf ในสัมมนาวิชาการ Mukhtar Pandangan Aqidah Beberapa Ulama Ahlus sunnah wal jamaah , Badan Perkhidmatan Penerangan Islam , Selangor dan Persekutuan

บทบาทงานคอะฮ์ของท่านที่โดดเด่นและได้รับการกล่าวถึงอีกจำนวนมากน้อย คือ การสัมมนาทั้งเวทีในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งท่านเริ่มมีบทบาทด้านการสัมมนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นปีหลังจากท่านกลับมาทำงานคอะฮ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพียงปีเดียว จนกระทั่งปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีที่ท่านเสียชีวิต ท่านทำงานคอะฮ์ด้านการสัมมนาตลอดอายุขัยของท่าน ตัวอย่างงานสัมมนาที่ท่านมีโอกาสเข้าร่วมและนำเสนอผลงาน เช่น สัมมนาเยาวชนมุสลิมในอาเซียน นำเสนอในหัวข้อ บทบาทเยาวชนมุสลิมในด้านการคอะฮ์

อิสลาม สัมมนาเยาวชนมุสลิมในกลุ่มประเทศอาหรับ นำเสนอในหัวข้อ เยาวชนมุสลิมกับงานอะฮ์ลุลซุนนาฮ์ วาญมาตี สัมมนาเยาวชนมุสลิมอาเซียนในทวีปยุโรป นำเสนอในหัวข้อ บทบาทเยาวชนมุสลิมในทวีปยุโรปและแถบตะวันตก สัมมนาอิหม่ามอัลบุกอริย์ นำเสนอในหัวข้อ เศาะหีหฺ อัลบุกอริย์ วิเคราะห์คำร่าต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหนังสือหะดีษเล่มนี้ สัมมนาวิชาการหะดีษ นำเสนอในหัวข้อ มาเข้าใจวิชาการหะดีษกันเถิด สัมมนาอุลามาอาเซีย นำเสนอในหัวข้อ มุสลิมร่วมสมัย สัมมนาแลโลกมุสลิม เส้นทางแห่งองค์ความรู้ นำเสนอในหัวข้อ สังคมมุสลิม ความคงที่และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ประชุมสัมมนาระดับภาค (ภาคใต้ตอนล่าง 7 จังหวัด) เรื่องระบบสุขภาพที่คนไทยต้องการ นำเสนอในหัวข้อ ระบบสุขภาพตามทัศนะอิสลาม ประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องสุขภาพมิติใหม่ในมุมมองคนใต้ นำเสนอในหัวข้อ มุสลิมและระบบสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากบทบาทด้านการสอน การเขียน การสัมมนาแล้ว ท่านยังมีบทบาทด้านการจัดทำ หรือเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการร่างหลักสูตร เช่น เป็นคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียฺ) ตอนกลาง (มุตะวัชชีต) ตอนปลาย (ชานาเวีย) พ.ศ. 2523 จัดโดย ชมรม 40 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นคณะกรรมการร่างหลักสูตรวิทยาลัยอิสลาม (อัลกุรอานและสุนนะฮฺ) จัดโดยสำนักงานการศึกษา รัฐบาลเปอร์เซีย ประเทศมาเลเซีย เป็นประธานคณะกรรมการร่างหลักสูตร สาขาวิชาอูศูลุดดีน (หลักการศาสนาอิสลาม) วิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นประธานคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับอิบติดาอียฺ และมุตะวัชชีต พ.ศ. 2540 สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2

นอกจากนี้ท่านยังมีบทบาทด้านการเป็นที่ปรึกษาทั้งระดับรากหญ้า จนถึงระดับประเทศ เช่น เป็นที่ปรึกษาด้านกิจการและปฏิบัติการทำพิธีฮัจญ์ สำนักอะมีรุลฮัจญ์ (วันมุฮัมมัดนอร์ มะทา) ฮัจญ์ ปี พ.ศ. 2539 เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้รับการแต่งตั้งเมื่อ 23 มีนาคม 2541 และได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่อไป เมื่อ 23 มีนาคม 2543 เป็นรองประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา (อบจ.) ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อ 31 กรกฎาคม 2541 เป็นคณะผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักจุฬาราชมนตรี ได้รับการแต่งตั้งเมื่อ 5 สิงหาคม 2541

สำหรับคณาจารย์ของท่านซึ่งมีส่วนอย่างมากในการประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ท่านนั้น มีทั้งสอนในระบบและนอกระบบ บางส่วนของรายชื่ออาจารย์ของท่าน เช่น Dr.Ahmad Muhammadnur Saif อาจารย์ที่ปรึกษาระดับคณบดีบัณฑิต ณ มหาวิทยาลัยอุมมุลกุ

รอ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย Shaikh Zakariya al-Ansari และ Shaikh Hasan al-Mutawalli อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย บาบอะยะฮะปอ โต๊ะครูและเจ้าของโรงเรียนคนแรกของโรงเรียนศาสน์อูปถัมภ์ หรือเรียกว่า ปอเนาะบานา Ustaz Wanyusuf wanmusa เจ้าของโรงเรียนศาสน์อูปถัมภ์ และเป็นอาจารย์ของท่านในระดับชั้นอิบติดาอีย์และมุตะวัชชะติ Ustaz Ahmad Husain al-Azhari ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาวิทยา และเป็นอาจารย์ของท่านในระดับชั้นชานะวีย์ บาบอเซ็ม สอนมลาฮูที่ ปอเนาะละเอ หรือโรงเรียนคารุสสุตัย ต.ละเอ อ.ยะหา จ.ยะลา บุษายะฮีนะวะวีย์ สอนที่ ปอเนาะละเอ ะฮีมุฮัมมัดเซ็ม สอนที่ปอเนาะบานา อุตตาสเซ็ง มือเซร สอนที่ปอเนาะบานา ะฮีมะ ปอเนาะสุโงปาแน สอนนอกระบบวิชาตะเซาฟู ตะเยะนิ ปอเนาะกือลามานี สอนนอกระบบวิชาตฟิร บาบอเอ ปอเนาะโต๊ะซง บาบอเจ้าของปอเนาะชื่อมือลา

ท่านมีบุคลิกภาพที่โดดเด่นเป็นที่ประทับใจอยู่หลายประการ ที่มีกรกล่าวขานมากที่สุด คือ การแต่งกายของท่านที่แต่งด้วยชุดโตบ หากแยกเป็นบุคลิกภาพของการเป็นนักคาอีย์ของท่าน กล่าวได้ว่า ท่านเป็นนครระดับรากหญ้าที่ทุกคนสามารถเข้าถึง เป็นคนเปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นตัวของตัวเอง มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว มีความมั่นใจในตัวเองสูง ยืนหยัดกับความจริง มีความชัดเจนในคำพูด เป็นบุคคลที่เสียสละเพื่อส่วนรวม อุทิศตนเพื่อศาสนาของอัลลอฮ์ตลอดอายุขัยของท่าน มีบุคลิกของการเป็นผู้นำ หากเป็นบุคลิกภาพอุปนิสัยส่วนตัวของท่าน กล่าวได้ว่า ท่านมีความนอบน้อมสมถะ และถ่อมตนเมื่อคบค้าสมาคมกับผู้อื่น เคารพผู้ใหญ่และให้เกียรติผู้อาวุโส เป็นคนที่ให้ความสำคัญกับทุกปัญหาของทุกคน

อุปสรรคและปัญหาภายในที่สำคัญ คือ เรื่องเวลา อันเนื่องมาจากท่านทำงานในหลายด้าน ทำให้เวลาสำหรับงานเขียนหนังสือหรือบทความไม่ค่อยมีเท่าใดนัก แต่กระนั้นก็ยังมีย่าง ไม่ว่าจะเป็นบทความต่างๆ วารสารสำหรับการสอนที่มีจิตสอัดตะฟีกกุสุฟิดดิน หรือเอกสารสัมมนาในเวทีต่างๆ เป็นต้น สำหรับอุปสรรคภายนอกคือ การถูกกล่าวหาว่าเป็น วะฮาบี หรือเป็นคณะใหม่ ซึ่งในระยะหลังๆ ข้อกล่าวหานี้ลดน้อยถอยลงไป ด้วยงานอะวะฮ์ของท่านได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นจากประชาชนในพื้นที่

ชีวิตของท่านจบลงด้วยวัยเพียง 51 ปี ในวันพฤหัสบดีที่ 7 พฤศจิกายน 2545 ตามปฏิทินสากล หรือคืนวันศุกร์ ที่ 3 รอมฎอน ฮ.ศ.1423 ตามปฏิทินอิสลาม เวลา 21.20 น.

ศพของท่านถูกฝังที่มักกะเราะฮ์ อัลมุสลิมีน หมู่บ้านคารุลอิสลาฮ์ ยะลา ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนอิสลาฮียะห์ อ.เมือง จ.ยะลา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับงานคอะวะฮ์ตามแนวทางสะลัฟในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของท่านฎีฮาด เป็น มุฮัมหมัดนั้น ผลการวิจัยพบว่า

1. การคอะวะฮ์ที่เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

1.1 การคอะวะฮ์ของท่านที่เมืองมักกะฮ์ เป็นจุดเริ่มต้นของงานคอะวะฮ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และขยายสู่นานาชาติ

1.2 หลักสูตรในการสอนของท่านที่มักกะฮ์เน้นทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็น คัมภีร์ หะดีษ อะกีดะฮ์ ตะฮะวูฟ ฟิกฮ์ ฟิกเราะฮ์ เป็นต้น

1.3 ท่านเริ่มทำงานคอะวะฮ์ที่มักกะฮ์ในปี พ.ศ. 2520 ด้วยวัยเพียง 26 ปี และกำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ

1.4 ลูกศิษย์ของท่านเป็นบุคคลในทุกระดับชั้นของสังคม และท่านสามารถเข้าถึงกับทุกคนได้เป็นอย่างดี

1.5 ลูกศิษย์ของท่านส่วนใหญ่ลงความเห็นว่า งานคอะวะฮ์ของท่านที่มักกะฮ์ ประสบผลสำเร็จมากกว่างานคอะวะฮ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเป็นการคอะวะฮ์เพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น คือ การคอะวะฮ์ระดับชาวบ้าน

2 การคอะวะฮ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 งานคอะวะฮ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมเกือบทุกส่วนของงานคอะวะฮ์ เช่น การสอน การบรรยาย การเขียน การสัมมนา การฟัตวา การศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.2 งานคอะวะฮ์ของท่านที่โดดเด่นมากที่สุด คือ การสอนระดับชาวบ้าน ทั้งที่มีเจสิฮ์อัดตะฟีกุฮ์ฟิดดิน ณ หมู่บ้านคารุลอิสลาฮ์ และมัจลิสอิลมียะ ณ หมู่บ้านปารามิเต

2.3 บทบาทการสอนที่สำคัญและได้รับการกล่าวถึงในหมู่เยาวชนคือ การเปิดโรงเรียนอิสลาฮียะห์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่โดดเด่น และเป็นทางเลือกสำหรับผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานตนยึดมั่นศรัทธาในอิสลามและหลักคำสอน อีกทั้งประพฤติตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 ท่านมีงานเขียนที่พิมพ์รวมเล่มเป็นจำนวนน้อย หากแต่เป็นมัจญฎอฎ (งานเขียนด้วยมือ) ที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้วิจัยพบว่า มีอยู่เป็นจำนวนหนึ่ง ส่วนหัวข้อหรือหนังสือ หรือบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ อาทิเช่น บทความวิชาการหะดีษในมุมมองใหม่ ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหะดีษชื่อ คู่มือรับหะดีษและศึกษาวิจัย (วารสารสำนักงานกิจการศาสนาอิสลาม รัฐมะละกา มาเลเซีย) บทความสังคมมุสลิม ความคงที่และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ตีพิมพ์ในวารสารรูสะมิแล ของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2541 บทความอิสลามศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์โดยมูลนิธิโคโยต้าแห่งประเทศไทย ในวารสารวิชาการชื่อ อิสลามศึกษาในประเทศอาเซียน ตำราวิชาอศุลฟิฮฺ และอธิบายหะดีษบุญคุณมะรอม จัดพิมพ์โดย โครงการทุนสนับสนุนการวิจัย และแต่งตำรา วิทยาลัยอิสลามยะลา

2.5 ท่านมีบทบาทการคณะอวะฮุดด้านงานสัมมนาเป็นจำนวนไม่น้อย ตลอดระยะเวลาการคณะอวะฮุดของท่าน 12 ปีที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ท่านเข้าร่วมสัมมนาทั้งหมด 29 ครั้ง เป็นผู้นำเสนอหัวข้อ 26 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 89.65 หัวข้อที่นำเสนอในงานสัมมนา อาทิ เช่น S}ah}i@h} al-Bukha>ri@ : Satu Analisa Tentang Karya-karya yang berkaitan dengannya ในสัมมนาวิชาการ Seminar Imam al-Bukhari@, บทความ Satu Penilaian Terhadap Jalan Aqidah as-Salaf dan al-Khalaf ในสัมมนาวิชาการ Mukhtamar Pandangan Aqidah Beberapa Ulama Ahlus sunnah wal jamaah , Badan Perkhidmatan Penerangan Islam , Selangor dan Persekutuan , บทความ Dakwah Salafi : Sutu Gerakan Amal Islami di Thailand dan di Fattoni ในสัมมนาวิชาการ Perhimponan Muhammadiyah 40 Tahun , บทความ Mana>hij al-Ta'li@m al-Islami@ fi@ Thailand ในสัมมนาวิชาการ Al-Mu'tamar al- 'A@lami@ li al-Ta'li@m al-Isla>mi@ fi@ daul janub Sharqi Asia , บทความ Pengajian Bahasa Melayu di Fattoni ในสัมมนาวิชาการ Persidangan Antarabangsa Pengajian Melayu

2.6 นอกจากนี้ ท่านยังมีบทบาทด้านการฟิตวา ซึ่งการฟิตวาของท่านจะเกี่ยวข้องกับอศุลฟิฮฺหรือหลักอะกีดะฮฺ กล่าวคือ การชำระอะกีดะฮฺให้บริสุทธิ์จากครุอฟาต และซิริก การชำระอิบาดะฮฺให้บริสุทธิ์จากบิดอะฮฺ

ดิษฐ์ทั้งหก) ประกอบด้วย เศาะหีหุบคอรีย์ เศาะหีหุมุสลิม สุนันอาบูดาูด สุนันอัตตำมิซีย์ สุนันอิบนุมาญะฮ์ สุนันอันนะซาอีย์ รวมถึง มุวัตตะมาลิก มุสนัดอะฮ์หมัด

4.4 หลักสูตรด้านฟิกฮ์ เป็นการสอนแบบบูรณาการ กล่าวคือ สอนวิชาคัมภีร์ โดยมีหะดีษมาอธิบายคัมภีร์นั้นๆ หรือ สอนวิชาหะดีษ แต่เป็นหะดีษ อะฮ์ฮะดีษ หรือ สอนวิชาฟิกฮ์ แต่นำมาจากเศาะหีหุอัลบุคอรีย์ หรือหนังสือหะดีษทั้งหก สอนวิชาตะชะวาฟ โดยยึดจากหะดีษที่เศาะหีหุ

4.5 หลักสูตรด้านตะชะวาฟ หนังสือที่นำมาใช้เป็นเอกสารการสอน คือ อิบฺยาอูลุมุดดิน

4.6 หลักสูตรด้านตารีค เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของท่านเราะสูล ﷺ ตั้งแต่แรกเกิด ครอบคลุมถึงงานอะฮ์ฮะดีษต่างๆ แต่ไม่ได้กล่าวถึงการทำสงครามต่างๆแต่อย่างใด

4.7 หลักสูตรด้านอักลาฟ (จรรยาบรรณ) นั้น เป็นการสอดแทรกในทุกเนื้อหาวิชาที่ท่านได้สอน กล่าวคือ หากเนื้อหาใดสอดคล้องหรือพูดถึงเกี่ยวกับมารยาทใด ท่านก็มีการอธิบายเกี่ยวกับมารยาทนั้น

5. แนวทางและวิธีการอะฮ์ฮะดีษของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

5.1 การอะฮ์ฮะดีษโดยยึดหลักอรรถาธิบายอัลกุรอานและอัลหะดีษ เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า งานอะฮ์ฮะดีษของท่านเป็นการสอนที่ยึดอัลกุรอานและหะดีษเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้มนุษย์อยู่ในหนทางที่เที่ยงตรงเที่ยงแท้

5.2 การยอมรับหรือปฏิเสธทัศนะของอุลามาอ์ ซึ่งท่านได้ยืนยันหนักแน่นว่า ท่านเป็นบุคคลที่ยอมรับทัศนะของอุลามาอ์ทั้งมุตะกั๊อดดีมูนและมุตะอักกีรูน ผู้วิจัยพบว่า ท่านให้เกียรติทัศนะของอิหม่ามอัชชาฟีอีย์เป็นหลัก แต่หากมีทัศนะใดในมัซฮับอื่นที่อรรถาธิบายดีกว่า ท่านก็นำเสนอทัศนะและกล่าวว่า สำหรับท่านแล้วทัศนะนี้ถูกต้องที่สุด แต่ลูกศิษย์ท่านจะยึดทัศนะใดนั้นท่านไม่ได้ชี้ชัดให้เห็นด้วยกับท่านแต่อย่างใด ท่านยังคงให้สิทธิ์ในการตัดสินของแต่ละคน

5.3 การใช้วิทย์ปัญญาและจิตวิทยาในงานอะฮ์ฮะดีษ ในงานอะฮ์ฮะดีษของท่านนั้น เป็นที่รู้จักว่าท่านเป็นคนที่พูดจาตรงไปตรงมา ซึ่งความชัดเจนตรงนี้สำหรับการสอนในเรื่องบิตอะฮ์ฮะดีษเท่านั้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่คู่กับอามัลอิบาดะฮ์ หากแต่เรื่องกิลาฟิยะฮ์ท่านมักใช้จิตวิทยาในการเข้าหากลุ่มเป้าหมาย

5.4 การมีมารยาท และเป็นตัวอย่างที่ดี ท่านเป็นคนที่ให้เกียรติผู้อาวุโส เมตตาผู้น้อย อีกทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในทุกเรื่อง ซึ่งมารยาทและการเป็นตัวอย่างที่ดีของท่านมีส่วนสำคัญทำให้งานคะอะฮ์ของท่านประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม

5.5 การอ้างอิงหนังสือต่างๆ วิธีการอ้างอิงหนังสือของท่าน คือ เริ่มด้วย อ้างอิงอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของอุลามาก่อนแล้ว อุลามาอร่วมสมัย

6. อุปสรรคและปัญหาในการคะอะฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

6.1 อุปสรรคและปัญหาภายใน กล่าวได้ว่า ปัญหาภายในนั้นแทบไม่มีเลย หากจะมีบ้าง คือ เรื่องการเงินในช่วงแรกที่เปิดโรงเรียนอิสลาฮียะห์ เพราะท่านไม่มีเงินทุนที่เป็นก้อน และสิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญในงานคะอะฮ์ของ ท่าน คือ เวลาในการทำงานคะอะฮ์ด้านการเขียนหนังสือ เพราะงานคะอะฮ์ของ ท่านมีหลายแขนงมาก ทำให้เวลาสำหรับงานเขียนนั้นมีน้อย

6.2 อุปสรรคและปัญหาภายนอก งานคะอะฮ์ที่มักมีการกล่าวขานมากที่สุด คือ งานสอนชาวบ้านที่มัจลิสอัดตะฟีกกุสุฟิดดินทั้งขณะที่ท่านอาศัยอยู่ที่เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสิ่งที่น่าเป็นห่วงครานั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ท่านสอนเน้นเรื่องการห่างไกลจากบิดอะฮ์ กุรอฟัต และชรีกต่างๆ ซึ่งมีการปฏิบัติอย่างแพร่หลายในหมู่ชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะนั้น ข้อกล่าวหาที่เป็นที่นิยมมากที่สุด คือ เป็นวะฮาบีย์ บางคนก็ว่าเป็นคณะใหม่ แต่เมื่อเวลาระยะเวลาผ่านไป ประกอบกับงานคะอะฮ์ของ ท่านเริ่มได้รับความนิยมนิยม อีกทั้งผู้คนเริ่มให้ความสนใจและยอมรับในสัจธรรมแล้ว ข้อกล่าวหาและพิตนะต่างๆ จึงแผ่วจางลงไป

6.3 แนวทางที่ท่านใช้สำหรับแก้ไขข้อกล่าวหา คือ การเผยแพร่แนวทางสุนนะฮ์ตามมัซฮับ หรือโรงเรียนต่างๆอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการย่อท้อต่ออุปสรรค มีการเปิดเวทีบรรยาย อบรมสัมมนาตามสถานที่ต่างๆ แนวทางสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเขียนเขียนอุลามาคะลัฟเพื่อปรับความเข้าใจ ซึ่งนับได้ว่า ได้ผลดียิ่ง นอกจากแนวทางดังกล่าวแล้ว บุคลิกและมารยาทของท่านก็มีส่วนสำคัญในการแก้ไขข้อกล่าวหาต่างๆ ด้วย

7. ผลจากงานคะอะฮ์ของญีฮาด เป็น มุฮัมหมัด

ด้วยความมุ่งมั่นและทุ่มเทในงานคะอะฮ์ของ ท่านในทุกแขนง ทำให้งานคะอะฮ์ของ ท่านประสบผลสำเร็จในหลายด้าน อาทิเช่น

7.1 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านอะกีดะฮ์ (ความเชื่อ) ทำให้บริสุทธ์จากอะกีดะฮ์ที่ผิดเพี้ยน ความเชื่อแบบครุอฟาต และชริกต่างๆ

7.2 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านอิบาดะฮ์ (หลักปฏิบัติ) ทำให้บริสุทธ์จากหลักปฏิบัติที่เป็นบิคอะฮ์

7.3 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านการตรับิยะฮ์อิสลามิยะฮ์ และจรรยา มารยาท ท่านผลิตลูกศิษย์โดยผ่านกระบวนการตรับิยะฮ์อิสลามิยะฮ์ โดยให้เรียนรู้คู่การปฏิบัติ เช่น การอ่านอัลกุรอาน การอ่านอัลฮัฟซะฮ์ การละหมาดวาญิบและสุนัตเราะวาติบ การเอียะดีก้าฟ เป็นต้น

7.4 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านการพัฒนาองค์กร ซึ่งองค์กรที่เป็นการกล่าวถึง และเป็นเอกลักษณ์คือ โรงเรียนอิสลาฮียะห์

7.5 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านการศึกษา ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้มุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ตื่นตัวด้านการศึกษา เพื่อการพัฒนาชีวิต สังคมและอิสลามให้เจริญรุ่งเรือง

7.6 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การคอะวะฮ์ที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี โดยส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติในศาสนา สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือ ประเพณีใดที่ขัดกับหลักศรัทธาก็มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีถูกต้อง ด้วยงานคอะวะฮ์ที่ท่านได้ทุ่มเท ทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายสิ่งหลายอย่างได้มีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของอิสลาม การถือศีลอดในวันอาฮฺรอ หรือวันอะรอเฟฮ์ รวมถึงการแต่งกายฮิญาบของมุสลิมะฮ์ ล้วนแล้วแต่ท่านเป็นส่วนหนึ่งในผู้บุกเบิกและทุ่มเทให้การคอะวะฮ์เพื่อสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีที่ถูกต้อง

7.7 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านสังคมวัยรุ่นและสังคมทั่วไป ด้วยเวทีที่หลากหลายทำให้งานคอะวะฮ์ของท่านก็หลากหลาย และผลผลิตจากงานคอะวะฮ์ของท่านก็หลากหลายเช่นกัน หนึ่งในผลผลิตที่มีการกล่าวถึงไม่มากก็น้อยคือ ผลจากงานคอะวะฮ์ที่มีต่อวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ส่วนใหญ่แล้ว งานคอะวะฮ์ของท่านเป็นการซึมซับรูปแบบบุคลิกภาพ จรรยา มารยาท และการเป็นตัวอย่างที่ดีของท่าน นอกเหนือจากนี้แล้ว สิ่งที่ทำให้งานคอะวะฮ์ในกลุ่มวัยรุ่นประสบผลสำเร็จคือ การเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

7.8 ผลจากงานคอะวะฮ์ด้านแนวความคิด (ฟิกระอะฮ์) ทำให้ท่านสามารถผลิตบุคลากรให้มีคุณภาพในการคิดวิเคราะห์ในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเป็นอยู่ การแต่งกาย อะกีดะฮ์ อิบาดะฮ์ จรรยา มารยาท การอยู่ร่วมในสังคม เป็นต้น

8. ผลงานที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นผลจากงานคอะวะสุด้านการบริหารและสอนที่โรงเรียนอิสลาฮียะห์ กล่าวคือ ได้รับรางวัลพระราชทานผู้บริหารดีเด่นและโรงเรียนดีเด่นตลอด 6 ปีซ้อน นอกจากนี้ได้รับรางวัลการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนสีขาวเฉลิมพระเกียรติ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยงานคอะวะสุตามแนวทางสะลัฟของญูฮาด เป็น มุฮัมหมัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นหัวข้อที่กว้าง ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสามารถที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของ ญูฮาด เป็น มุฮัมหมัด อย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะทำการศึกษาเป็นการเฉพาะในรายด้าน หรือเฉพาะเจาะจงเป็นสถานที่ เช่น

1. รูปแบบงานคอะวะสุของท่านที่มักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
2. ทักษะคติของชาวไทยมุสลิมต่องานคอะวะสุของท่านที่มักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
3. งานคอะวะสุของท่านที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอาจแยกย่อยได้อีก เช่น งานสอนที่มัจลิสฮัจญ์อะตตะฟีกกุสุฟิดดิน งานสอนที่มัจลิสฮัจญ์อะตตะฟีกกุสุฟิดดิน งานสอนและบริหารที่โรงเรียนอิสลาฮียะห์ งานสอนและบริหารที่วิทยาลัยอิสลามยะลา งานสอนตามเวทีต่างๆ งานสัมมนาทั้งเวทีในประเทศและต่างประเทศ
4. ศึกษาแนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาองค์กร
5. ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของท่านในงานคอะวะสุ
6. องค์ประกอบที่ทำให้งานคอะวะสุของท่านประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว
7. การให้ความร่วมมือของท่านในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

8. หลักสูตรงานคอะวะฮ์ของท่านที่มัจลิสอัตตะฟิกกุสุฟิดดีน หรือ ที่มัจลิสอิลมีย์
9. ศึกษาแนวทางการบริหารและพัฒนาองค์กรที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะ โรงเรียนอิสลาฮียะห์

เอกสารอ้างอิง

Al-Qur'a>n al-Kari@m ( ) .

ญีฮาด มุฮัมมัด . 1998 . “ สังคมมุสลิม : ความคงที่และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ” ,
วารสารรัฐสมิแล . 1 (มกราคม — เมษายน 2541) , 1-6 .

วิทยาลัยอิสลามยะลา . 2002 . “ ดร.ญีฮาด กลับสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์แล้ว ” , สารวิทยาลัยอิสลามยะลา . 25 (ตุลาคม — ธันวาคม 2545) , 11 .

ญีฮาด มุฮัมมัด . 2002 . สรุปประวัติส่วนตัว การศึกษา และการทำงานของ ผู้บริหาร อ. ดร. ญีฮาด บุงอตาหยัง โต๊ะครูและผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนอิสลาฮียะห์ ยะลา . ยะลา : โรงเรียนอิสลาฮียะห์ .

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย . 1419 H . พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมาย ภาษาไทย . ซาอูดิอารเบีย : ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอานอัลมาดีนะห์ อัลมูเนาวเราะห์ .

‘Abdullah bin al-Syaikh Muhammad , al-Syaikh . 1994 . **Mukhtas}ar Sirat al-Rasu>l T( )** . Dimashq : Maktabat Dar al-Faikha>’ .

‘Abd al-Rahma>n bin Muhammad . n.d. **Majmu>’ Fata>wa> Shaihk al-Isla>m Ahmad bin Taimiah ( )** . Saudi Arabia : Al-Ri’a>sa> al- ‘A@mma> li Shu’u>n al-Haramain al-Shari@fain .

Abu Da>wu>d , Sulaima>n bin al-’ash’ath al-Sijista>ni@y . 2001 . ‘**Aun al-Ma’bu>d bi Sharh Sunan Abi@ Da>wu>d ( )**’ . Berut : Da>r ‘Ih}ya>’ al-Tura>th al-‘Arabi@y .

‘Adna>n al-Nahwi@y . n.d. **Daur al-Minhaj al-Rabba>ni@ fi@ al- Da’wa>t al-Isla>mi@yya>t ( )** . Al-Sa’u>di@yya>t : Da>r al-Is}la>h} .

Al-As}bah}a>ni@y . Abu> al-Qa>sim .1413 H . **Al-H}ujjat fi@ Baya>n al-Mahajjat wa Sharh ‘Aqi@da}t Ahl al-Sunnat**)

(. Riya>d} : Da>r al-Ra>ya}t .

Baharuddin Ayudin . 1414 H . **Manhaj Al-salafi dalam Konteks Dakwah ke Jalan Ilahi** . Kuala Lumpur : s.n. (Unpublished)

Bakr bin Abdullah Abu> Zaid. 1413 H . **Hukmu al-Intima>’ ila> al-Firaq wa al-Ah}za>b wa al-Jama>’ a}t al-Islami@yya}t**)

. Saudi Arabia : al-Dammam .

al-Bukha>ri@y . 2000 . **Fath al-Ba>ri@** ( ) . Dimashg : Da>r al-Faih}a>’ .

Ibn Ma>ja}t , Abi@ Abdullah Muhammad bin Yazid@d al-Qazwi@ni@y . 2000 . **Sunan Ibn Ma>ja}t** ( ) . Berut : Da>r al-Ma’rifat .

Ibn Quda>ma}t . 1986 . **Dham al-Ta’wi@l** ( ) . Kuwait : al-Da>r al-Salafiyyah

Jiha>d Muhammad . 1997 . “ Analisa Baru Terhadap ‘Ulum Hadith ” in Hadis : Panduan Takhrij dan Analisa , Lokman Ab.rahman Musa Ahmad . Melaka : Majlis/Jabatan Agama Islam Melaka.

Jiha>d Muhammad . 1992 . “ S}ah}i@h} al-Bukha>ri@ : Satu Analisa Tentang Karya-karya yang berkaitan dengannya ” In Seminar Imam al-Bukhari@ . Malaysia : Akademi Islam , University Malaya .

Jiha>d Muhammad . 1996 . “ Satu Penilaian Terhadap Jalan Aqidah as-Salaf dan al-Khalaf ” In Muktamar Pandangan Aqidah Beberapa Ulamak Ahlus sunnah wal jamaah . Malaysia : Badan Perkhidmatan Penerangan Islam , Selangor dan Persekutuan .

Jiha>d Muhammad . 1997 . “ Dakwah Salafi : Sutu Gerakan Amal Islami di Thailand dan di Fattoni ” In Perhimpunan Muhammadiyah 40 Tahun . Singapura : s.n .

Jum’a}t Ami@n ‘Abd al-‘Azi@z . 1989 . **Al-Da’wa}t Qawa>’id wa Us}ul**)

(. Al-Iskandari@yya}t : Da>r al-Da’wa}t .

Muslim bin al-H}ajja>j al-Qushairi@y al-Naisa>bu>ri@y . 1999 . **S}ah}i@h} Muslim**)

(. Berut : Da>r al-Ma’rifat

Al-Nasa>'i@y , Ahmad bin Sha'aib . 2001 . **Sunan al-Nasa>'i@y** ( ). Da>r al-Ma'rifat .

Na>sir al-'Aql . n.d. **Maba>hith fi@ 'Aqi@dah Ahl al-Sunnah wa al-Jamaah** ( ). Riyad} : Da>r al-Wat}an .

al-Qaht}a>ni@y , Sa'i@d ibn 'Ali@ ibn Wahb. 1997 . **Al-Hikmat fi@ al-Da'wat ila> Allah Ta'a>la>** ( ). Berut : Mu'assasat al-Risa>lat .

al-Qairuwa>ni@y . 1982 . **Al-Ja>mi' fi@ al-Sunan wa al-'A@da>b wa al-Magha>zi@ wa al-Ta>ri@kh** ( ) (. Berut : Mu'assasah al-Risalah .

al-Qausi@y , Mufrih ibn Sulaima>n. 2002 . **Manhaj al-Salaf Ta'ri@fuhu> Tari@khuhu> Maja>la>tuhu> Qawa>'iduhu> Khas}a>'is}uhu>** ( ) (: . Riya>d} : Da>r al-fad}i@lat li al-Nashr wa al-Tauzi@' .

al-Safa>ri@ni@y , Muhammad bin Ahmad . 1991 . **Lawa>mih} al-Anwa>r al-Bahi@yyat wa sawa>t}i' al-Asra>r al-Athri@yyat** ( ) (. Berut : al-Maktabat al-Isla>mi@y .

al-Shanqi@t}i@y , Muhammad al-Ami@n bin Muhammad . 1983 . **'Ad}wa>' al-Baya>n fi@ 'I@d}a>h al-Qur'a>n bi al-Qur'a>n** ( ) (. al-Riya>d} : Nashr Ri'a>sat 'Ida>rat al-Buhu>th al-'Ilmiyyat wa al-'Ifa>' .

Al-T}abari@y , Muhammad bin Jari@r . 1987 . **Ja>mi' al-Baya>n 'an Ta'wi@l 'A@y al-Qur'a>n** ( ). Berut : Da>r al-Ma'rifat .

al-Tahanawi@y . 1317 H . **Kashsha>f Ist}ila>h}at al-Funu>n** ( ) (. Da>r al-Khila>fah al-'Ali@yyah .

Al-Tirmidhi@y , Muhammad bin 'I@sa> . 2001 . **Tuh}fat al-'Ah}wadhi@y bi Sharh Ja>mi' al-Tirmidhi@y** ( ). Berut : Da>r 'Ih}ya>' al-Tura>th al-'Arabi@y .

al-Uthami@n , Muhammad bin S{{a>lih . 1409 H . **Rasa>'il fi@ al-'Aqi@dah**)
 (. Riyad} :Da>r T}ayyibah .